

Леся
Степовичка

І СО ДУХОМ ТВОЇМ

Леся СТЕПОВИЧКА. І со духом твоїм.
Поезія. Проза. - Дніпро: Навіки, 2015, 96 с. Ілл.

*Я написала «Поему про батька». Її надруковано в
моїй книзі “Стернею долі” (Дніпропетровськ, 2007)
та в Антології “Книга про батька” (Київ, 2013).
Текст подано в першій частині цієї книги.*

*Мені розповідала вихователька Дніпродзержинської
школи-інтернату, що вони з дітьми читали мої
«Поему про батька» і «Поему про матір» і плакали.
Не плачте, діточки, любі хлопчики і дівчатка, сироти
й напівсироти, юні побратими мої і посестри! Ваше
життя не пропало. Уповайте на Бога! Він посилає
випробування тим, кого любить. І без Його волі
волосина не впаде з вашої голови. Та багато залежить
і від нас самих.*

*Згадайте, як геніальний Моцарт говорив: «Життя
прекрасне, якщо навіть по обличчю течуть сльози».*

За що нам Благодать оця?

ПОЕЗІЯ

ПАЛОМНИЦТВО

Цикл із п'яти віршів

I. В САДУ ГЕФСИМАНСЬКІМ

1

В роки ніжні не колисковими,
не казками бавилась я –
в одкровенъ вслухалася слово,
в товсту книжку Євангелія.

Там Звізда Віфлеємська вставала
над вертепом в пустелі сірій,
й поспішали волхви з дарами
величать Немовля-Месію.

Там по водам Генісаретським
йшов Ти, Господи, як по тверді.
Проповідував мир вселенський
і попрання смертію смерті.

Там ти вигнав мінял із храму,
і сміявся в лице фарисеям –
так од Павла, Луки, Іоанна,
од Марка і од Матфея.

Був ти світлом в пітьмі кромішній,
і прощав Петрові химери.
І Варавві, останньому грішнику,
Ти відкрив в своє Царство двері.

Єрусалим. Біля Храму Гробу Господнього. 1996

А коли іудеї взалкали,
Ти наситив юрбу голодну.
На вино в Галілейській Канні
обертав звичайнісіньку воду.

Там Ти йшов на своє розп'яття,
й спотикнувся під вагою хреста.
Та не чути було Осанни,
лиш прокляття і посвист хлиста.

І уже на Хресті, на Голготі
попрохав Ти в них пити, Боже.
І отримав в насмішку оцет.
Ти простив їм. А я – не можу.

2

Як знайти в своїм серці прощення,
дня такого заради, хоч раз?
Днесь іду на побачення з Господом,
многогрішная, аз.

Промайнули Дамаські Ворота
і мури Старого Міста.
На верхівках долини Кедронської
ген розлився серпанок сріблистий.

Приберу геть прикраси модні,
витру з губ французьку помаду.
Затремчу, ступивши на сходи
Гефсиманського саду.

Ось маслина, де Ти молився
до Отця – «хай мине ця Чаша».
Тут Іуда віддав Учителя
поцілунком на смертну страту...

Єрусалим. Біля Гробу Господнього. Літо, 1996

3

Світ і досі Іудами повен,
лжепророками, злими татями.
І земна юдоль – Вавілон,
І злоба мов сестра поміж братами.

Приголублю вухатого ослика,
Біблейського, рідненького.
Хай наповняться вуста мої, Господи,
Звеличення Твогого.

Не за себе прошу я, Грізний,
мої мольби будуть такі:
не забудь мою бідну Вітчизну,
і Твій другий Єрусалим – Київ.

Перед Храмом Св. Катерини. Єрусалим, 2010

Ти воскрес, да воскресне земля,
та, що вірою в Тебе повниться.
Хай по волі Твоїй, не Кремля
від щедрот Твоїх їй відломиться.

А мені – загубитись без імені
дай піщинкою між реліктами,
Стати гілочкою оливковою
у великім Іерусалимі.

Щоб спочив під розпаленим каменем
у святих, найсвятіших місцях
найщасливішої християнки
покаянний і тлінний прах.

II. КЕЙСАРІЯ

На руїнах театру римського
той, хто сумнів має, увидить,
серед стін, що знали Овідія,
ось написано древньо-латинкою:

«Понтій Пілат, століття перше»,
зрозуміло, «нашої ери».
Хіба ж то не докази неперевершені
отим, що й досі не вірять?

Отож, виходе, й на ділі
Допит тут відбуватись міг.
Де Прокуратор вся Іудеї
«Я вмиваю руки», – прорік.

Ісус серед мурів старих міг стояти
І звідси його повели на страту...
«Пілат, може, й був, а от Бога нема», –
сопе і сьогодні невіруючий Хома.

III. НАЗАРЕТ

Середземним сонцем випалене,
біле камінне місто.
Я в гостях в поета-емігранта,
пропонує у спеку морозива з'їсти.

– Як живеться, – розпитую – ви ж бо...
там проживаєте..., де велика Рожениця...
вість благую... від Архангела Гавриїла...
про непорочне зачаття...

– Ось припиніть дурниці молоти
в кінці століття двадцятого!
Плести, що вродили грушки на вербі,
можуть лиш телепні дalebі.

Я слів не найду, відбирає мову,
щоб довести цьому землякові
Пресвятої Диви Марії,
що то не лише мої мрії.

Веселий безбожник не вірить Святцям,
мене ж допікає образа:
– Невже не задумались ви, святотатцю,
над цим феноменом ні разу?

VERBUM CARO HIC FACTUM EST (лат.) - СЛОВО СТАЛО ПЛОТТЮ

– Припиніть свої агітації! –
кривиться мешканець Назарету
в атеїстичнім чарі.
А на місцевім базарі
сьогодняшній тесля Йосип,
як дві тисячі років тому, ідосі
продає свіжостругані табурети...

IV. ТИБЕРІЯ

На березі Галілейського
Моря, чи то Генісерета,
Вас закликають зрання до рання
Ресторанчики і таверночки
«У Святого Петра»
рибки поїсти без єресі.

Вірю, Петро тут колись рибалив
й полишив ятірця убогого,
і за Ним пішов, навмання, чи за славою,
чи насправді повірив в Ісуса-Бога?

І все питаю, у сумлінні смятеннім:
«Куди ти, Вчитель, куди?»
І все благаю Його про спасення,
убоявшись безодні води.

І схаменувся, Кого він зрікся,
ледь півника третій голос ущух.
Тоді й увірував у Воскресіння,
тоді лиш зміцнив свій непевний дух.

Зізнаюсь, серед усіх апостолів
найчастіш довелось мені
думать про долю оцього «каменю»*
спотикання у власній кармі.

Шкода лиш – не кожному вірному
по кишені відвідать таверну,
де смажать рекламні факіри
рибку Петра на пательні.

У тихій затоці зверну до ятки,
куплю листівку на вічну згадку,
про апостола Петра, рибалку з Тиберії,
Того, що здолав недовіри терни.
Відчиняє він нині праведникам
Золотими ключами до Раю двері.

---

* Петро - «камінь» (лат.)

V. МАРІЯ МАГДАЛИНА

Марія з Магдали
вустами малиновими
мовила
до імператора Риму:
“Христос воскрес!”

І теплий овал яйця
протягнула царю на долоні.
Ніби скарб найдорожчий,
Символ вічної тайни життя.
Скромний дар
у відсутності більших дарів.

Зблід Тиберій,
поглянув блудниці у вічі
горділиво промовив:
“Хто такий, цей Христос,
не буває таких воскресінь,
як не може яйце оце біле
поміняти свій колір одвічний”.

Так сказав і раптово
на очах його
сонце маленьке
засіяло червлено
у Марії в руках.
“Тож, воістину так, він воскрес!”, –
імператор Тиберій сказав.

Й покотилася звістка
між царями й рабами

із долин евкаліптових
у вишневій садки
скрізь століття й віки
у найвіддаленіші маргінеси:
Христос воскрес!

І хоралом вселенським
понад світом щовесни
щоразу, щосили – луною
мільйони грудей видихають:
Воістину він воскрес!

Так щороку радість небесна
перегукується з землею.

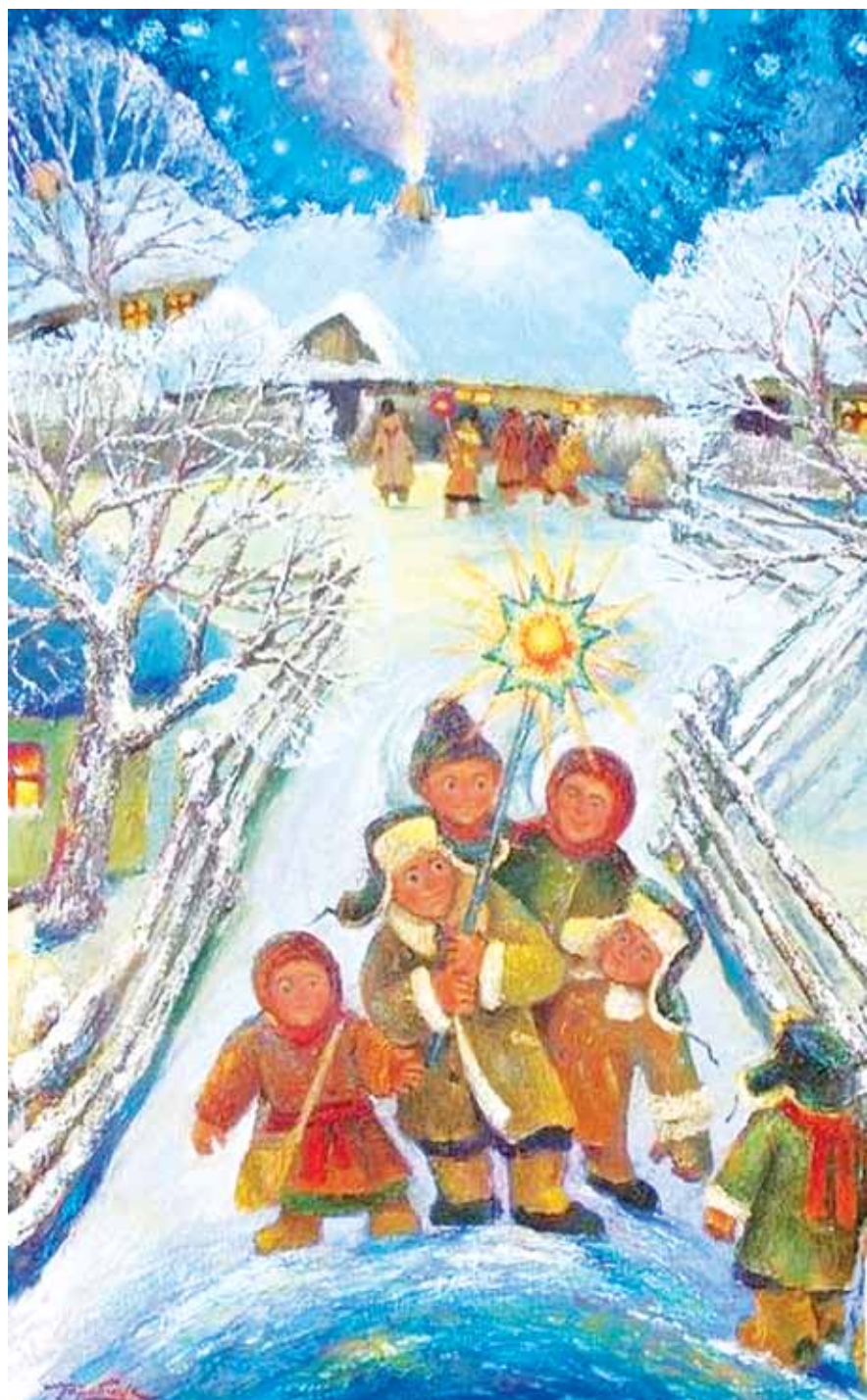
БЛАГОСЛОВІТЬ КОЛЯДУВАТИ!

*А що перший празник –
Рождество Христове
(З народної пісні)*

Вертеп від хати і до хати
пливе, мов човен, у снігах.
– Благословіть колядувати! –
змахнув крилом Різдвяний птах.

– Благословіть колядувати! –
рипить під чобітками сніг.
– «Я хочу срібну гривню мати!» –
колядників лунає сміх.

І предків незабутніх лиця,
прилинуть до вікна: «Дивись,
чи всі дванадцять страв на місці,
чи наш звичай не перевівсь?»

На землю сніг впаде лапатий,
з гостинцем зайчик пробіжить.
«Благословіть колядувати!...»
Різдво дає нам силу жить.

Так повелося в Україні
віддавна славити Христа.
Бо в ніч Різдвяну зореплинну
нам сяє істина проста:

«Ісус родився! Прославляймо
Його народження Святе.
У Сина Божого навчаймось
Любити ближніх, як себе».

Встає зоря над Віфліємом,
пливе Різдвяна Коляда.
Радіє світ, і в ньому є ми,
є Україна молода.

– Благословіть колядувати! –
лунає в селах і в містах.
В оселю входить Божа Мати
із Немовлятком на руках...

РІЗДВЯНІ ПРИГОДИ

На покутті сіно, в нім глечик узвару,
Ясная лампада, золота кутя.
«І з Різдвом вас, бабо, готуйте подарок!
У вікно гукнуло сусідське дитя. –

Дайте грудку кашки, і кільце ковбаски,
І вареник з сиром, та ще й п'ятака,
краще гривну срібну! А не дасте, бабцю,
у мить перекину хату сторчака!»

Засмутилась бабця: «З чого ж тут радіти?
Не хвала, а жебри, все про ковбасу!»
«Так ми й іншу знаєм! – загукали діти, –
«Нова радість стала – народивсь Ісус!»

«Добрий вечір тобі, пане Господарю! –
Ой, радуйся, Земле, Трипразник гряде.
А що перший празник Рожество Христове,
По землі вкраїнський Син Божий іде!»

«Оце та колядка, – бабуня зраділа. –
що не про вареник, й ковбаси кільце.
Прославляйте Бога, і Пречисту Діву,
І її безсмертне, неземне Лице.

Вам воздасться, дітки, в народини Божі –
Всолодиться медом доля молода!
Тільки хай лунає молитва пригожа,
Хай летить по світу щира Коляда!»

БІЛА УКРАЇНА

Тихо меле небесний млин
вічне борошно свіжого снігу
малюкам на веселу втіху,
старикам – на думок сумноплин.

Зблиски сонць в летаргійному сні
чудно маряться голому віттю
і казкові морозні суцвіття
розцвіли у моєму вікні.

Мерехтять скрізь засніжену днину
у сріблястому сяйві зими
наші мрії. Оновлені ми
бачим білою Україну.

На полях замерзли грудки,
скоро – Диво, Різдвяні Святки!
Буде мед, узвар і кутя,
і народиться Боже дитя.

Встане-зійде зоря-звізда,
полетить золота Коляда
над степами й димами рідними,
над багатими і над бідними.

На Свят-вечір, в Різдвяну Ніч
гарно будь не самому в хаті,
і у світлі воскових свіч
ждать Божественної благодаті.

ВО ІОРДАНІ, ДЕ ІСУС ХРЕСТИВСЯ

*А що третій празник -
Святе Водохреща
(Із народної пісні)*

Во Іордані, де Ісус хрестився,
вода холодна й чиста, як сльоза.

Над Йорданом - древні евкаліпти.
А в Україні хилиться лоза,

Лоза вербова над Дніпром правічним,
Де Володимир-князь Вкраїну-Русь хрестив.
Тут голуб візантійський, знак кармічний,
Тут Водохреща, вічне диво з див.

Це наше друге, справжнє народження
від Духа і Води, від срібного хреста.
Оновлення, очищення, спасення,
Благословення Божого перста.

Блаженні ті батьки, що охрестили
Своє дитя у храмі золотім.
Віднині він вже не проста будівля,
А твій, дитя, духовний, справжній Дім.

Нам Бог являє лик свій всюдисущий,
А ми такі безтямні і малі.
Христос Хрещається! Він з нами, Невмирущий,
Віднині і навек на всій землі.

СТРІТЕННЯ ГОСПОДНЄ

Благочестивий Старче Симеоне,
Що узрив Сина Божого малям.
Стояв ти, просвітлілий на амвоні,
І Божу милість щиро прославляв.

Єрусалимський храм наскрізь світився
Від Немовляти на твоїх руках.
І світ ціленький радісно дізнався:
Прийшов Спаситель, що здолає смерть і страх.

Народ помітив – день цей незвичайний,
що Зимобором зветься віддавна,
Хурделиці свої втрачають чари,
Зимі на зміну йде нова весна.

Оновлення від свічки золотої,
Від кухлика свяченої води.
О дай нам, Боже, на Стрітення з Тобою –
Достойними і гідними прийти.

РОЗДУМИ НА ВЕЛИКДЕНЬ

Велика Ніч дорогу стелить ясну
Крізь темряву Велико-Дню святому.
Люд християнський освящає Пасху,
Забувши негаразди, біль і втому.

Життя – крута дорога на Голготу,
Син Божий нам взірець являє страдний.
Будь перехожим і не дбай про злото,
Тоді дорогу подолаєш ладно.

Радій малому, поможи голоті,
І не шкодуй, що шлях такий тернистий.
Він тільки твій, люби свою Голготу,
Гору страждань і щастя, й вічних істин.

Христос воскрес! Воістину воскрес! –
летить весняна вість з Єрусалима.
Всесвітній дзвін пливе – «Христос анесті!»*
І радість світ охоплює нестримна.

---

* «Христос анесті!» – Христос воскрес! (грецьк.)

Ми ремствуємо, тяжко плуга перти.
Та сяє небо Великодне синню!
Неси свого хреста, людино смертна,
І віруй у грядущє Воскресіння!

ЗЕЛЕНЕ СВЯТО

Було колись, не вернеться...

Тарас ШЕВЧЕНКО

Зелене свято – о, тремтливий лоскіт –
брести босоніж в чебрецях!
Зелене свято – о, веселий клопіт! –
у лузі накосить сінця.

Розсипать м'яту по долівці
під ноги Сина і Отця.
Дитя погладить по голівці,
розкрилить для добра серця.

Тополі гілочку вломити
і притулити до лиця,
васильками чоло умити –
йде Трійця-П'ятдесятниця!

Зелений борщ в печі парує,
зітха квасець у пирогах.
І радість неземна вирує,
і відступають біль і страх.

Всі, мов апостоли, багаті,
Бує саяво чистоти.
І на клечані білі хати
з небес ісходить Дух Святий.

СВЯТО СПАСА ПРЕЧИСТОГО

Свято Спаса Пречистого
у рідному Могилеві –
церківка зеленолиста,
«білий налив» серпневий...

Серед бабунь стареньких
у ошатних хустинах
шукаю одну-єдненьку,
бабуню мою Мокрину.

З вузликом яблук свячених –
треба ж усім роздати! –
дибає помаленьку
до пречистої хати.

Зазираю у лиця,
зову з усієї сили
мою Небесну Царицю,
що мабуть мені наснилась.

Де Ви, красуне-ненько,
роду великого Мамо?
Не частували давненько
своїми Ви нас пирогами!

Дивиться сумно родина
на світлину й на мене –
у очі Ваші зелені
з золотинками меду...

ПОЕТ ІВАН МАНЖУРА

Віє вітер, кличе зливу,
Старий дуб хитає.
Зажурився хлопець сивий,
Що долі не має.

Стогне серце від зажури –
Ні тата, ні мами
У блукальника Манжури,
В сироти Івана.

По кутках розсілись злидні,
В очі заглядають,
Не всякдень людоньки бідні
Хлібець в хаті мають.

Розкажіть-но, добрі люди,
Ви мусите знати,
Як було, як далі буде,
Чи добра нам ждати.

Я з холщової торбини
Олівця дістану.
Заспівайте, діду, пісню –
Січ в піснях постане.

Кожну пісню, кожну думу
Зберу по зернятку,
Та й посію у свій зошит
На спомин нащадкам.

Ой, яка гірка горілка,
А доля ще гірша.
Степ – мій тато і домівка,
Діти мої – вірші.

Моя мати – Україна,
Співа, плаче й мріє.
Напишу їй про Трьомсина,
Поему-надію.

Я був слабкий та голодний,
А він буде сильний.
Меч могутній, дар народний
В руках у Трьомсина.

Він нічого не боїться,
Він Змія здолає.
Ще Вкраїна усміхнеться,
Ще Січ погуляє...

Прочитайте ту поему,
Як мене не стане.
Та згадайте про бідаху,
Манжуру Івана.

Іван Манжура

Трьомени Богатир

РУБАНІВСЬКЕ

Повезло Іванові Манжурі,
Пощастило Вані-сироті.
Він тепер у щасті, не в зажурі,
Бо зустрілись друзі золоті.

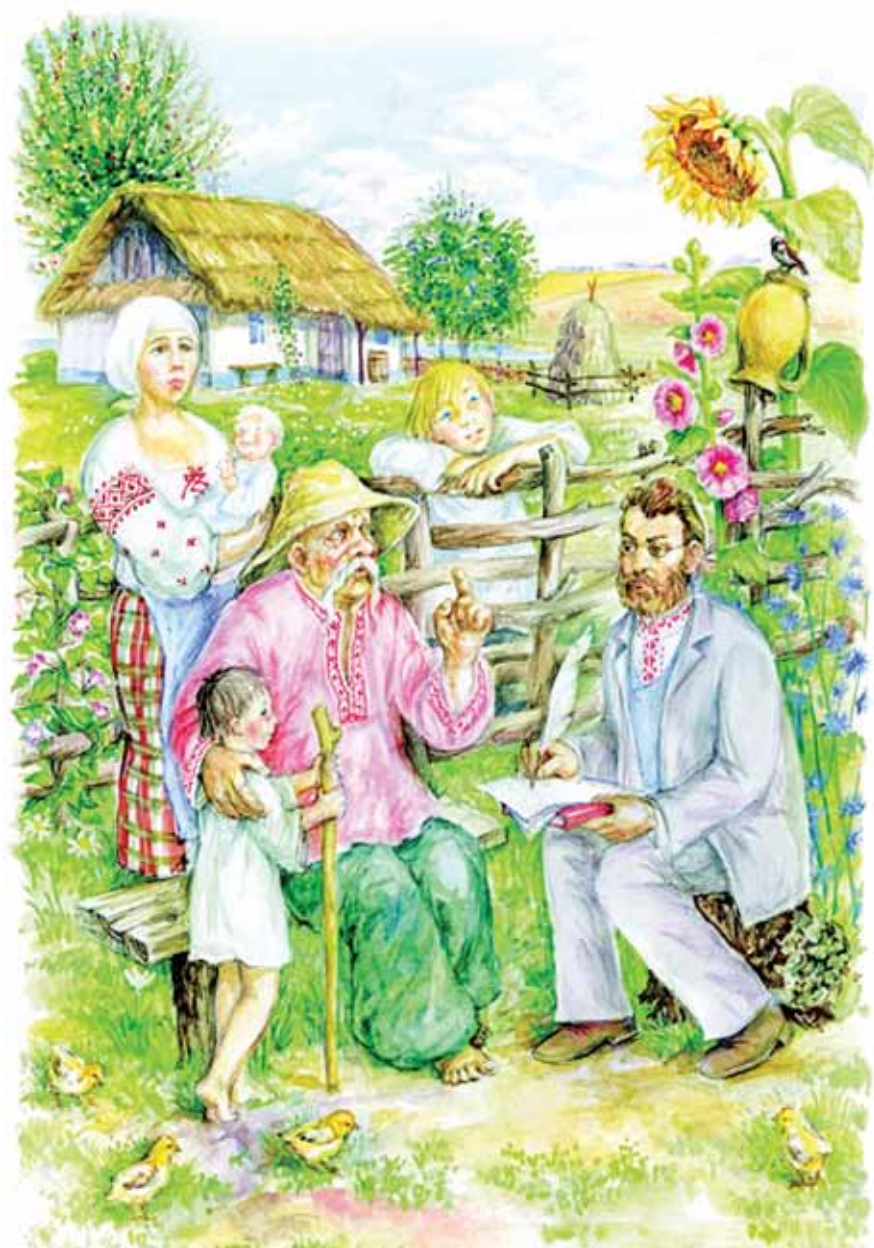
Рубанівці, мудрі й нелукаві,
Божі люди й справжні козаки,
Збудували духом і руками
Хатку для Івана навіки.
В тій хатині квітне Україна,
Піч горить, зітхають кабаки.
І ростуть, і множаться невпинно
На полиці Йванові книжки.

Так управив на землі Всевишній,
Щоб Покровським храмом керував,
Світлий панотець Василій Пишний,
І чинив багато добрих справ.

Налаштуймось серцем на молитву
В Рубанівським радіснім раю.
Нам підкаже істинний Провідник,
Як нам душу врятувать свою.
Налаштуймось голосом на пісню,
Налаштуймось серцем на любов!
Ми сьогодні їдем в Рубанівське,
Ми сюди повернемося знов!

Повезло Іванові Манжурі,
Пощастило Вані-сироті.
Він тепер у щасті, не в зажурі,
Бо зустрілись друзі золоті.

Божим Духом повнитися левада,
Милосердя зігрів серця.
Ми – не одинокі, ми – громада
Пишного Василя Отця.

РУБАНІВСЬКЕ, БУЗКОВИЙ РАЮ

Рубанівське, бузковий раю,
До тебе знов летить душа.
Тут нас в любові іскупають,
Тут нас Господь не полиша.

Тут у прозорій Ростави́ці
Омиєм крила і серця.
Щасливі люди, риби й птиці.
І зблисне Божа блискавиця.
За що нам благодать оця?

Тут Боже слово торжествує
І рідна мова розквіта.
І ми співаєм: “Алілуйа!
Вкраїні – Многая Літа!”

*Пам'яті Ольги ЗАГУМЕННІКОВОЇ,
балерини і послушниці
Свято-Покровського храму
в Рубанівському,
журно*

* * *

Промайнула тінь над синім плесом,
Усмішка завмерла на вустах.
Прощавай, Рубанівська принцесо!
Відлетів назавжди білий птах.

Ольга, Хельга, Олечка, Оленя,
В храмі не зустрінемося, ні.
По траві не пройдемося зеленій,
Голос твій розтанув вдалині.

Ніжна, щиросерда, тонколиця,
В мить забракло сили і снаги.
Боже Диво, світла Янголице,
Образ твій засипали сніги...

Донечок лишила й чоловіка,
освіти подальшу їхню путь.
В пам'яті зостанешся навіки
Вогником в зимовому степу.

1 квітня 2013

«ЦАВЕТ ТАНЕМ»,
або
ТАРАС ШЕВЧЕНКО НА МАЙДАНІ

*Світлій пам'яті земляка,
героя Євромайдану
Першого із Небесної сотні
Самвела НІГОЯНА*

Так ось яким явився нам Тарас! –
У образі Самвела Нігояна.
Яка кривава незагойна рана!
Той снайпер вцілив в кожного із нас.

«Візьму твій біль собі» в твій смертний час,
Вірменія говорить: «Цавет танем»*.
Так ось як відгукнувся нам «Кавказ»
На барикадах рідного Майдану!

Самвеле, спочивай, хай нам тепер болить,
«І мертвим, і живим, й ненарожденним»,
Невідворотна смертоносна мить,
Коли за нашу волю впав вірменин.

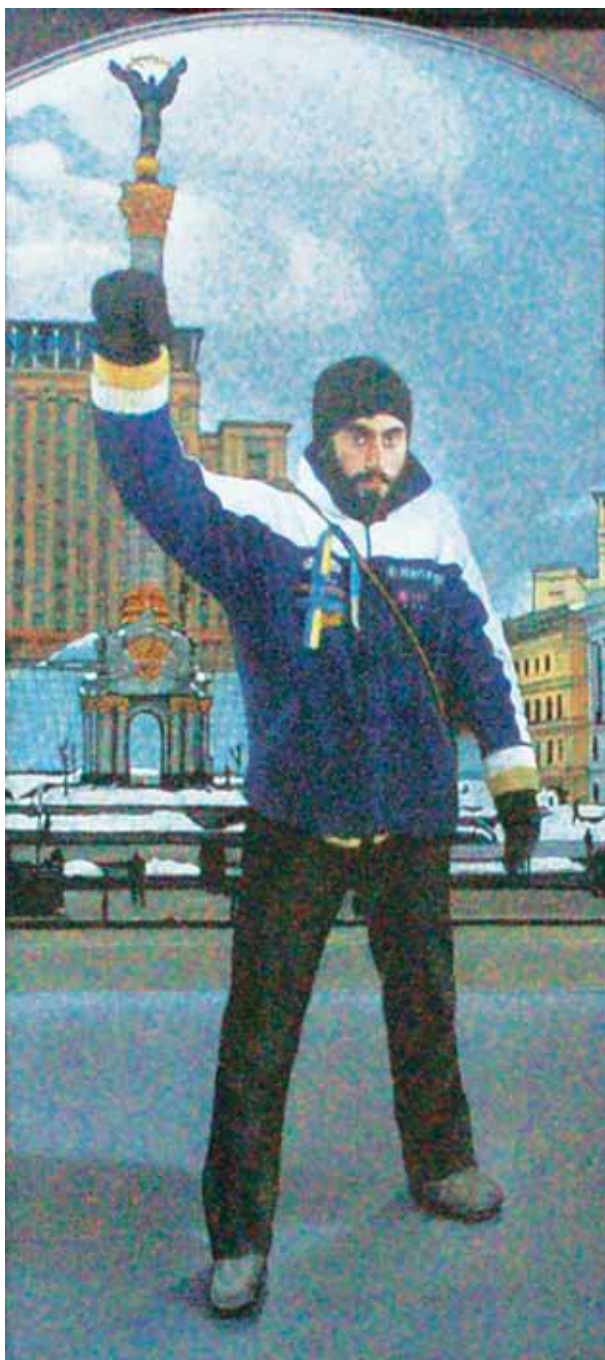
Ми прочитали знак Святих Небес,
І тужить за тобою Україна,
Вірменія оплакує тебе –
Бо ти обом їм був великим Сином.

«Псарі з псарятами», як і колись, «царять»,
Ведуть на манівці кривого танцю,
Та спалахнуло слово Кобзаря,
В устах пошерхлих юного повстанця.

Хоча б не потонуть нам цьогоріч
В річках казенно-празного елею!
«Борітеся-поборете!» – гримить
Шевченків голос в рік цей ювілейний.

---

* «ЦАВЕТ ТАНЕМ» (вірм.) - «Візьму твій біль собі»

Самвел Нігоян - Герой України

ПОЕМА ПРО МАТІР

*«Батьки, любіть своїх дітей,
тепло душевне віддавайте»
(Віктор Кошелів)*

1. ДИТИНСТВО МАМИ

Мамо моя, яка є, непозичена,
страхами цькована, долею мічена,
тифом придавлена, дивом врятована,
корою дубовою, споришами годована,
війнами бита, голодом морена,
юнь синьоока, нива незорана.
Сталіним лякана, Богом прихищена,
Дикого поля любисткова дівчина.

2. МАМА МОЛОДА

Мамо моя, інститутська, англійщена,
філологічним навчана істинам,
море полишила іномовне
спудейка старанна, пішла без диплома.

В церкву втекла від політінформацій.
Свічка тремтіла у ніжних пальцях.
Хори ликують, дух ангельський в'ється.
Голос до голоса, серце до серця –
Ваше упало до ніг того баса,
Орфея соборного, регента-красеня.

Леся з мамою. Травень, 1962

Небом повінчані, з малим дитятком,
Були ви щасливі в убогім достатку.
У центрі ніколи, завжди на околиці,
Та й маргіналам всміхалося сонце.

О п'ятдесяті, вони винуваті,
В тім, що так бідно було в вашій хаті,
В тім, що ви двоє, служителі Бога,
З червоним парадом не втрапили в ногу.

Та що ж ви з татком не поділили?
Змокло від сліз ваше платтячко біле.
Чом же змаліло кохання шалене,
Чом ви обоє забули про мене?
Чом розлучилася гожая пара,
Чом, моя мамо, ночами ви плакали?
Чи злії ворони лихо накаркали,
Великомучениці Варварі?

Мамо моя, городська крепдешинова,
Квітко моя, полиново-шипшинова,
Усмішка ваша розквітла і згіркла,
Зірваний цвіте, пригнічений квіте.

За що прогнали ви любого татка?
Нащо сховали навік від дитятка?
Чом ваше серце стало мов камінь?
О мила мамо, сувора мамо!

Буду за татком ридати віками
Нині і прісно, й навіки. Амен.

3. МАМА СТАРША

Мамо, моя гарбузова царівно,
Вам на городах немає рівних.
Все тут рядочком, всяк овоч до ладу,
бій оголошено злим колорадо.
Кури сусідські – лихі вороги.
Смачно зітхають в печі пироги.
Хата дідівська – капає стріха,
з глини фортеця, солом'яна втіха.

Ладан, ікона, псалтир і лампада.
Піст, труд, молитва – тихая радість.
Кисло-солодкі в самотності ночі,
внуки голівоньки вам не морочать.
Мурчик під боком, і ви така втішна,
Служка Христова, свята і безгрішна.

4. МАМА СТАРЕНЬКА

Хоч ви зі мною «свиней не пасли»,
Хоч інтернатівських сліз було рясно,
Хоч я й «заблукана сіра вівця»,
Зорі небесні від того не згасли,
Лиш потьмяніли на зморшках лиця.
Мамо жорстока і мамо прекрасна,
Бог нам суддя, не гнівімо Творця!

Мамо, тепер ви у мене дитина,
Ні, не забута мала сиротина.
Вицвіли очі, посивіли скроні.
Вдячно схилюсь до сухої долоні.

Мамо, спасибі, за дзвін над Оріллю,
Мамо, спасибі, за сніг і траву,
Мамо, спасибі, моя породіллі,
Мамо, спасибі, – за те, що живу.

5. НА СМЕРТЬ МАМИ

Мрійнице-мамо, моя монахине,
Як ви літали у світлих думках!
Мрії про нове Христа Воскресіння,
Вмить відібрала недуга тяжка.

Дух, що здавався навік непохитним,
Тіло полишив для інших висот.
На півзінтанні затихла молитва,
Впала фортеця чесніших чеснот.

Мамо, рідненька, не вірю, не згодна!
Замість цвітіння залякла зима...
Ви були вічна, я втямить не годна,
Як це, що мами на світі нема?...

2007, 2011

Монахиня Вірсавія. Загорськ, 1989

ПОЕМА ПРО БАТЬКА

Тату, судьбою для мене рокований,
Тату, розкутий, дзвінкий, ризикований,
Тату, веселий, стрімкий, артистичний,
Таточку, татку, мій Батьку правічний!

Я вас шукала у дебрях камінних,
серед асфальтів, салонів, камінів,
у колисковій, в моїм букварі,
в тиші церковній, на Лисій горі,
в пишних столицях, у плавнях Дніпра,
а відшукала у Кар Хуторах.
Тут ви карались на сивих вітрах...
Хрест на могилі, розіп'ятий прах.
Сумно шумить степова ковила.
Доля навіки нас двох розвела.

Тату, вродливий, мрійливий, розсіяний,
Сіятель степу з добірним насінням,
Батьку незнаний, я – ваше сім'я.
Бриль, вишиванка, псалтир у руці,
космос села у терновім вінці.
На стрічці магнітній ваш голос, псалми...
Як би їх разом співали ми!
Ваш камертон стугонить в моїй крові,
скільки згоріло в псалмах тих любові,
скільки між люди чужії пішло,
перегоріло, зомліло, втекло...

Де ви, мої кольорові льодяники?
Випали з кошика ноти і пряники,

випхано в спину вас за поріг,
на тій єдиній із сотні доріг,
що вас до мене вела і вела,
та злая сила назад відвертала.
Скільки недоля у нас відпила
ніжних світанків в серпанках тепла!
Пам'ять про вас не віддам на поталу!

Знаю, шукали і ви мене, тату,
так несміливо і так незавзято.
(В що тую доню було одягати?
З ким ту дитину було піднімати?)
В'яли барвінки, всихала Сура.
Лишилась світлина поживкла, стара...
Б'ється об цвинтар поранений птах.
Стрінемось, татку – у кращих світах...

2007

І со Духом Твоїм

ПРОЗА

КАРХУТОРИ. НЕСТОР МАРКОВИЧ, РЕГЕНТ ЦЕРКОВНОГО ХОРУ

Фрагмент повісті «У шпаринці між двома світами»

*Сутінки – шпаринка між світами.
(Кастанеда)*

НЕСТОР КАРХУТОРЯНСЬКИЙ

Серед найвідоміших та найхаризматичніших чоловіків світу шаную трьох великих Несторів: ченця Києво-Печерського монастиря, Преподобного **Нестора Літописця** (біля 1050-1114 р.), автора «Повести временних лет», якого по праву вважають батьком вітчизняної історії та словесності.

Лідера масового повстанського руху, анархіста, батька селянської вольниці, ватажка контрреволюції **Нестора Івановича Махна** (1888-1934 рр.), палкі дискусії про історичну роль якого йдосі не вщухають.

Музиканта, регента хорів в сільських церквах Дніпропетровщині (Могилів, Петриківка, Кархутори, Миколаївка, Сурсько-Литовське, Таромське та ін.), володаря божественного баса, філософа, блукальника **Нестора Марковича Свистуна** (1906-1986).

Цей третій Нестор, котрий Маркович, був моїм татом. Так сталося, що я спілкувалася з ним лише в ранньому дитинстві. А потім завжди страждала через його відсутність, мріяла побачити, тужила за ним, ніколи не забувала його. Та одного бажання було замало. Адже між нами стояла стіна, яку годі було здолати малій дівчині. Його постать, образ, особистість були найсокровеннішою загадкою, відколи себе пам'ятаю. Остання зустріч з татом (мені 6 років, йому 52) лишила незабутній слід, який можна порівняти з появою НЛО. Її неможливо забути. Про неї я розповідала письменнику Володимирі Федоряці, односельцю батька, який знав його особисто. З паном

Володимиром ми познайомилися лише у 2014 році, багато розмовляли на цю тему. Він відтворив зустріч маленької дівчинки з татусем, описав силою свого могутнього таланту і художньої уяви так емоційно-сентиментально, як я сама не можу собі дозволити писати, бо не звикла плакати на людях. Я на людях сміюся, щоб не дати їм задоволення сміятися з мене. А твір В. Федоряки викресав в мене сльози. Ось уривок, в якому описано майже точно ту незабутню зустріч:

“Спотикаючись і розхлюпуючи воду, маленьке дівчатко несло до хати важке цебро. Мокре платтячко липло до тільця, вода стікала по литках, і при кожному кроці цвіркала то з одного, то з другого черевичка, зрошуючи пиляку на стежці. Тонка дужка гострим ножем врізалася в долоню дівчинки, і коли біль ставав нестерпним, цеберка виривалася з рук і глухо гупала об землю. Фонтан води підіймався вгору, обдавав обличчя бризками, від чого вона мружилася і кожного разу заплющувала очі. Дівчинка відпочивала, тоненькими пальчиками довго м’яла червоні попруги на долонях, допоки вони не зникали, а потім, задивившись на сонячних зайчиків в цебрі, почала ловити їх, плескаючи долонею по дзеркалу води. Зайчики, ніби граючись з нею, то весело розбігалися, то знову збивалися до купи, як тільки вода заспокоювалася і на її поверхні з’являлося обличчя дівчинки, яке мерехтіло і переливалося барвами голубого неба в короні із сонячних променів. Геть забувши про все на світі, вона замріяно вдивлялася в своє обличчя з такого близького, куди можна занурити руку, і такого далекого, потойбічного світу, в якому живуть і веселяться такі добрі до неї сонячні зайчики.

– Швидше неси воду, неробо, та не розхлюпай її по стежці! – грубий голос матері з відчинених дверей хати, мов батогом по спині, стьобнув по дівчинці. Вона підхопила цеберку і, стиснувши

зуби від болю в долоні, в сльозах понесла воду до хати. Сто кроків до дверей здавалися дівчинці нескінченною, мученицькою дорогою. Не в силах швидко донести важке цебро, вона знову зупинилася передихнути в очікуванні грубого окрику матері. Крізь сльози дівчинка дивилася на сонячних зайчиків в воді, які із задзеркального потойбіччя, спинаючись на задні лапки, ласкаво запрошували її погратися з ними в піжмурки. Раптом велика тінь заслонила її від сонця. Наполохані зайчики враз поховалися в темних нетрях задзеркалля. Дівчинка не встигла отямитися, як дужі руки підхопили її і понесли з цебром до хати. Незнайомий гість пригорнув дівчинку до себе, цілував в щічки, а вона не могла відвести погляд від його добрих, сірих очей, в яких вигравали сонячні зайчики із її задзеркалля. Вона горнулася до цього сильного, гарного на вид літнього чоловіка зо всією силою

Лесі – 3 роки

нерозтраченої дитячої любові до батька, якого, можна сказати, ніколи не знала. Хресна дорога з цебром води до хати, тепер на руках у незнайомця, здавалася дівчинці шляхом у той радісний, сонячний світ задзеркалля, де вистрибують веселі зайчики і живе небачений досі рідний татко. Ще ніколи їй не було так радісно і тепло на душі. Відчуття рідної крові в незнайомому гості назавжди закарбувалося в підсвідомості дівчинки і опустилося в тайники

душі іконою надприродного дитячого щастя.

Перед відчиненими дверима чоловік опустив цебро на землю, ще раз поцілував дівчинку, і обережно поставив на порозі хати. Сам пішов по залишений на стежці невеликий саквояж і знову повернувся до дівчинки. Допоки незнайомий гість йшов стежкою, вона з дитячим захопленням милувалася ним. Високий, гарний, міцної козацької статури, котрою Всевишній наділяє не кожного смертного в цьому грішному світі, він здавався дівчинці добрим велетнем, що начебто зійшов зі сторінок дитячих казок. На короткій, міцній ший, всаженій в широкі, покаті плечі, мов крона дуба на могутньому стовбурі, покоїлася старанно вирізьблена Творцем голова, чії пропорції були в природній гармонії з козацькою статурою гостя. Серпанок чорних, густих брів обрамлював гарного малюнку сірі очі, в яких пломеніла фанатична віра в щось ірраціональне поза межами людського розуму. Це був той рідкісний екземпляр чоловічої породи, де інтелект і тілесна довершеність відчували себе в природній рівновазі. Здавалося, що тілесна краса незнайомця правила лише за дорогоцінну оправу інтелекту, який світився в його очах, і мимоволі примушував оточуючих підсвідомо коритися йому. Неквапна хода, спокійні манери наводили на думку, що така людина могла зродитися і вирости тільки посеред незайманої урбанізацією сільської природи. Спостерігаючи за незнайомцем неупереджено, в мене не виникає сумніву в тому, що таке втілення Божого задуму в чоловічій статі, з часів біблійських і до наших днів, було предметом любовних пристрасей Єв, Клеопатр, Мессалін і сучасних Катерин, Галин та Марій. Напевне Творець, після конфузу з Адамом вирішив ще раз випробувати свою божественну місію, і в часи творчого підйому, що з'являвся в нього після виснажливої буденної роботи по

відпущенню гріхів потомкам першої шлюбної пари, вирішив зло, а можливо і ні, пожартувати над спокусливими Євами, і зліпив для їх плотських мук не з глини, а із плоті і крові грішників земного Адама, вділивши тому свого інтелекту і укріпивши в стійкості проти іскусу гріховної плоті. Нам, простим смертним, не припало осуджувати помисли божі, але, на нашу думку, створений Богом еталон чоловічої породи більше розпалював жриць любовних утіх своєю недоступністю, ніж закликав їх до цноти. І чи втримається від іскусу плоті сам новоявлений Адам? Не будемо сумніватися в результатах Божого замислу, бо тільки він один знає, що творить, а краще пройдемо з нашим героєм шляхом, наміченим йому Господом, щоб спостерігти його духовні злети і падіння, притаманні кожному з нас. Як автор, я можу помилятися, споглядаючи незнайомця на порозі хати, але внутрішній голос говорить мені, що божий задум був втілений в ньому вповні...

Несподіваний гість легенько штовхнув двері, взяв в одну руку саквояж, а в другу цебро і зайшов у кімнату, пропустивши поперед себе дівчинку. В хаті було напівтемно. Занавішені ситцевими фіранками приземкуваті вікна мережили сонячні промені на підлозі. Молода жінка, зайнята пранням, зігнулася над ваганами з білизною. Вороне волосся було акуратно підібране в тугий вузол, перев'язаний червоною стрічкою. Вродливе смагляве обличчя жінки, розшаріле від прання, з першої миті приковувало погляд.

– Воду не розхлюпала? – запитала дівчинку, не підіймаючи голови від ваганів.

– Не розхлюпав, – густим, соковитим голосом проказав чоловік, ніби псалм проспівав. Від несподіванки жінка на мить стороніла і випрямилася на весь зріст. Сині очі налилися гнівом і здавалося от-от спопелять блискавками

непроханого гостя.

– Як ти посмів, волоцюго, прийти! Що тобі треба від нас?! Забирайся геть з моїх очей! Ти все життя мені знівечив, пройдишвіте! Якби не ти, чи жила б я так, як тепер живу?! – кричала в нестямі жінка, наступаючи на непроханого гостя.

– Варю, я до дочки прийшов, до Олесі, – не зводячи очей з принишкої дівчинки, промовив блудний батько.

Олеся була як уві сні. Вона фактично ніколи не бачила батька, бо споглядання його з колисочки і до трьох рочків не можна вважати за знайомство, хоча невиразний спогад про його існування завжди жив у ній, хоч мати жодного разу не згадала про нього. Олеся полюбила його миттєво, ще тоді, коли він ніс її на руках до хати, і тепер готова була збожеволіти від щастя, яке було буденним для її ровесників, не обділених батьківською ласкою. Батько простягнув їй руку і вона припала до його колін. Злі слова матері не доходили до свідомості дівчинки. Вона не розуміла, чим завинив перед нею такий добрий, люблячий її татко. Притиснувшись одне до одного, вони мовчки сиділи під зливою докорів ображеної жінки.

– Іди геть! Не віддам тобі Олесю! – ніби крізь сон чула матір, ще тісніше пригортаючись до батька.

– Геть з хати, розпуснику! – не витримавши такої неочікуваної прихильності Олесі до батька, котрого та вперше бачила вже усвідомлено, мати схопила саквояж і жбурнула його за поріг хати, перекинувши цебро з водою. Саквояж роззявив рота від несподіванки, і з нього випав псалтир, кипарисовий хрест і камертон, який від удару об землю жалібно задзвенів затухаючими музичними тонами від «до» до «сі». Олеся з батьком враз отямилися. Нестор піднявся, поцілував в голівку дочку, байдуже глянув на жінку, і не промовивши

ні слова, вийшов з хати. Неквапно зібрав розкидані речі в саквояж, ще раз поглянув на заплакану Олесю і назавжди пішов з двору. Сум за тим неймовірним відчуттям щастя, яке ще мить тому переповнювало серце дівчинки, та ридання з прокльонами покинутої батьком матері, назавжди осіли на душі Олесі невимовною раною.

* * *

Важким був мій шлях до татка, повитого таємницею. Найближча людина – рідна матуся – ставала на заваді як камінна стіна, погрожувала мені материнським прокляттям, якщо шукатиму його. І знайти його сліди – вже посмертно – допомогли в одночасся чужі добрі люди. Пізніше я визнаю, що й тато робив кроки назустріч примиренню з мамою, воз'єднанню родини. Але доля водила батька й доньку жорстокими манівцями. Вже дорослою мені довелося провести ціле розслідування, подавати запити в архіви, розпитувати багатьох людей, щоб віднайти сліди мого батька Нестора Марковича. Тут я розповім про шматок життя мого тата, пов'язаний з Кархуторами.

Та спершу про ім'я Нестор, яке грецькою означає «той, що повернувся додому», а також, «той, що дав життя». Читаємо у Вікіпедії: «Нестор – ім'я сильне, але нерівне. В нім самім вже закладено протиріччя, що, звісно ж, віднайде відбиток в характері Нестора. Не можна не враховувати величезного впливу історичних тезок – великого давньоруського літописця Нестора і не менш великого анархіста Нестора Махна. Без сумніву все це здатне вже у ранньому віці пробудити в

носієві цього імені схильність до фантазій, романтизм, а також деяку авантюрну жилку та гордість.

Особливу роль грає така риса як поривчастість, яка міститься в енергетиці імені. Зазвичай Нестор – людина імпульсивна і має нахил до лідерства серед своїх однолітків... Навряд чи в Нестора не буде в житті проблем – вони для нього такі ж властиві, як для осені дощова погода...

Нестор може знайти себе в найрізноманітніших сферах людської діяльності, однак, на добру кар'єру може не розраховувати. Скорше за все в нього просто не вийде працювати під чиєюсь орудою. Інша річ – творчість, яка вимагає самотності. Тут він має всі шанси, хоча від гарячковості йому варто позбавитися, це значно скоротить кількість конфліктів в його житті, як в родині, так і в робочому колективі.»...

Не випадково наводжу цю розлогу цитату із мудрої Вікіпедії. Як не дивно, разом з підказкою з боку генів і током власної крові, ці енциклопедично-езотеричні

Данило Терентійович і Мокрина Василівна Булахи.
Дідусь та бабуся по матері

дані дають мені певний ключ до розуміння непростой вдачі Нестора Марковича. Вони співпадають з розповідями людей про нього і накладаються на мої власні уявлення про цю непересічну й талановиту, вельми неординарну особистість, яка відіграла помітну роль не тільки в моєму житті, а і в духовно-культурному космосі села Кархутори протягом кількох десятиліть.

Тато оселився в Кархуторах десь 1954-1955 року, переїхавши сюди з села Петриківки, де вони жили до цього з моєю мамою, Булах Варварою Данилівною у 1951-1954 роках, і де народилася я. Мої батьки були людьми віруючими, походили з релігійних родин, і зазнайомилися у церкві села Могилів, де обоє проживали, й де тато служив регентом церковного хору. Трохи пізніше тато з мамою переїхали в село Петриківку, де батько служив уже в петриківській церкві Георгія Побідоносця регентом церковного хору, а мама співала в ньому. При церкві родина й проживала у невеличкому побутовому приміщенні. Священик отець Олександр похрестив мене, запропонувавши ім'я Іоанна (з давньоєврейської «дана Богом», народилася ж в день Іоанна Богослова). Татові сподобалося, але мама була категорично проти. Жаль, була б я Іванкою, якою почуваюся й сьогодні. Наступне ім'я, назване священнослужителем, було Гликерія (з давньогрецької «солодка»). Мама теж його забракувала, мовляв, цукеркою діти дратимуть. І добре зробила, бо слово стійко асоціюється в мене з тою недолугою перукаркою, що зрадила Тараса Шевченка. Я б страждала, носячи таке ім'я. Третій варіант був Олександра (з давньогрецької «захисниця людей») на честь Святої мучениці, цариці Олександри Римської, яка була дружиною імператора Діоклетіана (284-305 рр.) і постраждала за віру Христову, разом зі Святим великомучеником Георгієм Побідоносцем. Всі сторони зійшлися у згоді на імені Олександра. Я вдячна батькам за те, що зачали мене, народили і дали енергетичне змістовне

ім'я. Решти в житті я добивалася сама, з Божою допомогою.

Вочевидь, вони були різними, мої народителі, навіть антиподами за вдачею. І їхня відданість Богу й наближеність до церкви, звісно, не означає, що вони були святими. Вони були земними і грішними, частенько не знаходили спільної мови. Настільки, що роздерли нашу маленьку родину на частки. Мама наполягала на переїзді до великого міста. Дніпропетровськ вабив її насамперед Троїцьким Собором, який молода вродлива жінка при нагоді залюбки відвідувала. Батько кликав маму з крихітною дитиною до Кархуторів, мовляв, у селі легше прожити в тяжкий повоєнний час. Саме тут Нестор Маркович за чиеюсь порадою купив хату на узвишші поблизу ріки Суха Сура і прикипів душею до цього мальовничого куточка. За його двором розляглися широкі луки, мальовничий берег річки. Мама поневірялася з дитиною по квартирах Дніпропетровська, винаймала крихітну кімнатку в глиняній хижі над балкою поблизу вулиці Вишинського. Одного разу, у трирічному віці, я, потягнувшись за айстрою, яка росла в крихітному палісаднику нашої квартирної хозяйки, і стрімко покотилася вниз. Мати була в церкві, врятували мене сусіди.

На жаль, шляхи тата й мами розійшлися. Мабуть, були й інші розбіжності між моїми народителями, якщо вони не стали жити вкупі, маючи малу дитину. В народі це називається «не зійшлися характерами»... Отож, мені судилося дитинство без батька, і фактично без матері. Мене віддано спершу в цілодобові ясла, потім дитсадочок продовженого дня, потім десять років у школі-інтернаті, де навчалися діти з так званих «неповних сімей». Вихідний – неділя був для мене не радістю, а мукою. Матуся, обтяжена моєю появою щосуботи увечері і одноденним перебуванням вдома в неділю, говорила докірливо: «Ти тільки заважаєш мені, жила б я собі в маленькій своїй келії, якби ти не висіла на моїй шиї»...» Моє «висіння на шиї» коштувало їй 10 рублів у місяць сплати за інтернат,

де я була на всьому готовому – одяг, підручники, навчання, харчування. Та ще недільний обід для доньки, який матуся готувала швидко і вправно: це була одна страва, яка називалася «потапці» – кришився хлібчик, поливався олією і солоною, або солодкою водою. На той час мама полишила інститут іноземних мов, і працювала робітницею на фабриці. Вечорами і у вихідний день вона співала у лівому аматорському («любительському») хорі Троїцького Собору. Грошей за це не платили, але бували празникові невеличкі премії, а також хліб, цукор, печиво, інколи борошно, яких перепадало хористам. Цього мамі вистачало, а готувати обіди було для неї обтяжливим обов'язком. Інколи я питала її про батька, але вона одразу заводилась, впадала в такий лютий гнів, починала кричати й проклинати його, або злісно шепотіла: «Якщо шукатимеш його – проклянну. Ти йому не нужна». Найбільшим щастям були канікули – осінні – 7 днів!, зимові – 10 днів! весняні – 7 днів! і літні – аж 3 місяці! – в селі у дідуса й бабусі. В родовому гнізді в степовому селі Могилів я у мирі, спокої і щасті проводила майже третину року серед розкішної природи, серед корів і

людей, серед дерев і квітів, допомагаючи моїм рідним по господарству. Колядувала, пасла скотину, збирала врожай в саду й на городі, читала книжки, купалася в Орелі, бігала в клуб «на кіно».

В часи мого нелегкого поступу – вступ до університету лише з третьої спроби, праця на заводі і фабриці, невдалий шлюб, гуртожиток, поневіряння чужими квартирами без власного житла – я думала про татка, сумувала за ним, мріяла про зустріч. Але ще було рано нам зустрічатися, не хотілося, щоб він побачив мене в такому невпораному статусі. Я б розревлася, якби він мене приголубив, і померла б з горя, якби він виявився холодним, або в мені розчарувався. Треба було спершу стати на ноги, мати житло для такої історичної зустрічі. Одна відома скрипалька, змалечку відлучена від татка, вирішила спершу стати знаменитістю, а вже потім йти на зустріч з батьком, вже відомим художником. Їй це вдалося, батько одразу визнав її, і тепер вони разом, щасливі й нерозлучні. Мені так не пощастило.

Отримавши університетського червоного диплома, зробивши перший грошовий аванс-внесок у будівництво власної кооперативної квартири, і нарешті поселившись у ній, я відчула: зволікати більше не можна! Час настав! Нарешті я мала місце, куди татка запросити на гостину.

Я тепер самостійна, незалежна, і можу провести власні пошуки, не інформуючи про те мамцю і ігноруючи її обіцяне прокляття! Мені було тридцять чотири. Тоді ж, у червні 1986 року тато мені аж двічі наснився, ті сни, змісти моїх містичних снів, напевно, були підказкою, вони щось означали, тільки я не завжди могла це прочитати. Певно, він теж думав про мене, що десь я живу у світі без нього, йому незнайома. Може, кликав мене, а я не здогадалася. Чому ж не шукав мене у школі-інтернаті? Втім, я була не єдиною його дитиною...

Після запитів в архівах, де мені нічим не допомогли, а відфутболювали в районні архіви РАГС, у вересні

Лесі – 21 рік

1986-го я звернулася вже до останньої інстанції, до міськдовідки, що в Дніпропетровську на проспекті Карла Маркса. І тут на мене чекав справжній удар. Я отримала відомості, що мій тато жив у селі Миколаївка і... помер в травні 1986-го року. Тихий відчай і глибоке розчарування охопили мене. Я спізнилася до нього на три місяці.

Подруга заспокоювала: «Не переймайся ти так, адже він тебе не шукав, коли ти була маленькою, потребувала його допомоги? Чому не сплачував аліментів?» Це не діяло. Тоді вона взялася аналізувати ситуацію як психолог, прямісінько за Фрейдом: «Це дається взнаки Едіпів комплекс, нездоланне тяжіння доньки до батька». Мені не хотілося слухати її. А кортіло з розпачу негайно їхати, летіти на крилах в ту Миколаївку, я напала нарешті на його слід. Відрадила Світлана Герасимівна Миронюк, доцент університету: «Зараз їхати неетично, його родина може подумати, що ви претендуєте на майно». Це була слухна порада, і мій візит відклався знову аж на довгих 16 років. Вже не було куди поспішати.

БУЗКОВІ СНИ ПРО БАТЬКА

В січні-березні 2002 року в Україні йшла виборча компанія. Учасник перегонів, Дмитро Васильович Чобіт, кандидат в депутати Верховної Ради від партії «Батьківщина» попрохав мене, письменницю, стати його помічником на цей період. Я дала згоду і взялася за виконання своїх цікавих та відповідальних обов'язків. Тепер в моєму розпорядженні була автівка, бірюзова тойота з водієм, паном Миколою. Щодня ми їздили трасою на Кринички, відвідували села Дніпропетровського району нашої області, де я виступала в середніх школах чи будинках культури, агітуючи за мого кандидата та його політичну силу. Мабуть, у житті не буває нічого випадкового, і ця траса, і ця діяльність, і цей напрямок вже наближали мене до мого татка. 11 березня, пам'ятаю, я виступила

в середній школі чергового села Миколаївка-1, де все відбувалося за накатаною програмою. Нас гостинно прийняли, вислухали, напоїли чаєм. І ми, роздавши агітматеріал, поїхали додому, до міста.

А вночі мені наснився батько. І то так дивно, неначе десь ми на квітучій лісовій галявині, у веселому товаристві, вилазка на природу, звуки гітари і нестрункої пісні, жіночий сміх, пахне розквітлим бузком, між деревами у траві я збираю білі конвалії. Травневий розмай. Елегантний високий чоловік, трохи вже п'янений, кучеряве світло-каштанове пасмо падає йому на лоба, карі очі світяться медово, грайливо підступається до мене із ніжними залицяннями, кличе збирати конвалії разом. Йому – сорок два, мені – двадцять. Овва, та ж цей залицяльник, як кажуть поляки, наскаківач, то ж мій татусь, думаю я уві сні, вислухаючи його мисливські компліменти. Чому мисливські? Бо йде справжнісіньке полювання, і йому треба цю дичину неодмінно заманити у пастку. Я всміхаюся і мій полювальник сміливішає, зрозумівши мою усмішку як заохочувальний приз. Цікаво, на кого він полює, хто я для нього – лисиця, вовчиця? Та ні, вовчиця, навряд чи. На вовчицю я не тягну, не та вдача, а може, я для нього, білка, або зайчик. О, точно, «зайчик», чую я наступне солоденьке слівце, яким він підступається до своєї жертви. Легковажному музиканту вже лоскоче ніздрі запах молоді свіжини. Як банально, тату, ну який же я зайчик? А втім, хто б я там не була для нього, яким би звіром чи звірком не здавалася серед мешканців людських джунглів, я тої пастки не боюся, бо наразі – моя інформаційна перевага. Ви мене, тату, не знаєте, бо я зросла без вас, тому й не змогли нині впізнати своєї доньки, а я вас бачила дорослим, ви зовсім ніскілечки не змінилися, я вас знаю, тому й упізнала. Так, татку, сіятелю мій чарівний, я – ваше сім'я, так що розслабтеся, відпочиньте, краще візьміть у руки гітару, й заграйте-заспівайте пісню, якої я ніколи не чула... А тільки від людей знаю, що ви так грали, аж жінки божеволіли

від тої гри і самі кидалися вам в обійми, заміжні в нестямі скакали у гречку, несамовито чинили перелюб, а незаймані дівчата прагли світ за очі, аби із вами. От хоча б, моя мама...

Того всього у химерному бузковому сні я таткові не встигла сказати, бо сновидіння обірвалося. Отож, я сиділа на канапі у себе в кімнаті, зачарована нічним сеансом, міцно пов'язана немов магнітом з тим віртуальним світом, де з татком щойно стрілася. Ані сили не було, ані бажання розірвати той крихкий містичний місточок, а тільки б довше залишатися у тій шпаринці між двома світами, цим білим і тим світом, у бузкових сутінках мого сну, де насправді було так біло і ясно, і де я вже втретє зустрічалася з батьком, вражена його ласкавою усмішкою, гарним тембристим голосом. І це ж треба, наснився не церковним діячем, а світським музикантом... А різниця у віці між нами така, як була у нього і моєї молодой мами, коли вони познайомилися.

На землі його вже шістнадцять років як не було. Де ж він тепер? На небесах? А на землі я його бачила всього лише раз... На питання «Де мій батько?» я завжди чула від матері вперте і люто-тверде: «Звідки я знаю»? І на повторне запитання – тільки істеричний крик, погрози, залякування, обіцянка материнського прокляття...

Сон був настільки сильним, виразним і яскравим, що я не втрималася і розповіла про нього першому, хто мені трапився того дня – водієві автівки панові Миколі, коли ми поїхали на мою агітаційну роботу в чергове село.

– А де похований ваш батько? – спитав водій.

– Здається, у якійсь Новоорлівці, чи Новоолександрівці, чи то в Миколаївці, – невпевнено сказала я, забувши точну назву села, яку мені назвали давно в міськдовідці.

– А точніше? – допитувався чоловік за кермом.

– Певно, таки в Миколаївці.

– А в якій? – спитав водій, розгортаючи карту області. – Погляньте, скільки їх тут!

Розглядаючи карту, ми віднайшли аж вісім сіл з такою ж назвою, в різних районах області. Хоч цього разу я була вже ближче до здійснення моєї мрії, та знов вона відсувалася від мене на невизначений час.

– Якого ж району ваша Миколаївка? – поцікавився водій.

– Не знаю, район мені тоді не дали, лише область.

– Але ж ви вчора виступали в одній Миколаївці, ми її щодня проїжджаємо по дорозі!

Я завмерла. Невже? Справді?! А водій продовжив:

– Всю область нам з вами об'їхати не під силу, ми закріплені за одним районом. Але чому б нам не розпочати пошук хоча б з цієї Миколаївки, яка через десять хвилин буде по дорозі? Що ми втрачаємо?

НАПАДАЮ НА СЛІД. ДЕЖАВЮ

Скоро й село намалювалося перед нами, на пагорбі, злегка притрушеному, ніби борошном, білим сніжком, який танув під променями вранішнього сонечка. І надпис «Миколаївка», та сама, учорашня, де ми були. І цвинтар прямо на узвишші, зліва над трасою. Половина могил, забуті й недоглянуті, з похиленими, або й утраченими хрестами, майже злилися з землею. Ми методично обійшли решту могил, вдивляючись у світлини, в надписи на хрестах, і не знайшли поховання з прізвищем Свистун. Саме таке, як мені здавалося в дитинстві немилозвучне, а загалом-то нормальне для музиканта, добре козацьке прізвище було в мого татуся. Зрештою, відома німецька актриса Мішель Пфайфер теж носить таке саме прізвище, і в перекладі українською вона звалася б Михайлина Свистун. А якби я жила у Штатах, то називалася б Сандра Пфайфер. Отож, менше з тим! Головне, знайти потрібне село, натрапити на слід мого татка!

– Мабуть, це не та Миколаївка, – сказала я розчаровано. – Їдьмо за планом роботи, а то спізнюся на виступ у школу!

– Ми ще маємо півгодини в запасі, – сказав пан

Микола. – Якщо хочете, можна під'їхати до сільради. Там є списки виборців.

– Ні, спершу давайте відпрацюємо в Іванівці, а на зворотній дорозі заїдемо до сільради! – пропоную я.

Так і зробили. А вже через дві години під'їжджаємо до Миколаївської сільради, хоч і без особливої надії. У сільраді начальства, виявляється, нема, десь на виїзді. Прошу секретарку, молоду веселу білявку, яка сидить за паперами, поглянути у списках виборців, чи є в селі родина Свистунів (може, думаю, діти татові, лишилися).

– Немає таких у списку, – каже дівчина. – Я такого прізвища навіть не чула.

І дідок коло неї сидів, на стільці місцевий, теж хитає головою: «Не знаємо таких».

– І взагалі то ми Миколаївка-1, а є ще просто Миколаївка – через дорогу! Може, Вам туди? – каже дівчина.

А наше село раніше називалося Кархуторами! – додав дідусь.

Ой, яка плутанина з цими Миколаївками, але назва Кархутори шкрябнула мою підсвідомість, щось промелькнуло знайоме, давно-давно чути й зовсім забути.

Виходимо на вулицю. На стенді приклеїли ще пару агітаційних плакатів з обличчям нашого кандидата. Я вже сідати в машину, як раптом із будинку на ганок вибігає, шкутильгаючи, дідок, той, що з секретаркою розмовляв, і махає мені рукою:

– Пані, пані, постривайте, я пригадав! У нас у селі жив один чоловік, на прізвище Свистун, тільки то давно вже було, він дяком у церкві служив чи псаломщиком!

Я завмерла. Невже мені нарешті пощастило? Дідусь представився.

Тимофій Михайлович Бердник, мешканець Кархуторів (тепер Миколаївки-1), (80 років). Він розповів наступне:

«Так, так, я пригадую, Нестор Маркович у церкві служив, хором правив. Він був відомий чоловік, бо в кожній родині трапляються народини, вінчання і похорони, де він з півчею бував. От не знаю, чи мав він жінку. Дітей у нього не було, це точно. Я знав його, де його хата, але забув, старість вже, знаєте. Жив він самотньо, помер самотнім, я ще його гріб на конях підвозив на кладовище, було так спекотно. Людей на похороні було небагато, бо він був самотній. А от де він похований, вже не згадаю, бо це давно було.»

Я дивлюся на діда Тимофія зачудовано, боюся дихнути, а він і каже:

– Їдьмо до Ліди, вона у медпункті працювала, може, вона Нестора пам'ятає. Її сестра з ним нібито жила.

Старий-старий, а почав розмотувати тугий сувій споминів, хоч і переплутав дещо. Їдемо до Ліди. Прямо над трасою стоїть її хата. На ганок виходить чепурненька приємна жінка, Ліда. Як вона може знати мого Нестора Марковича, така молода, коли він помер 16 років тому? – переживаю я.

Ліда, медсестра, мешканка села Кархутори (тепер – Миколаївка-1), (45 років):

– А чого ж я не знаю Нестора Марковича, знаю! – каже ця чудова жінка. – Я тоді закінчила фельдшерські курси, робила у лікарні, і твого батька не раз рятувала, бо Нестор Маркович хворів серцем, і я робила йому уколи. Дома, і в лікарні. В лікарні він, здається, і помер. Свідомості не втрачав, був сповна розуму.

– То ви знаєте, де його хата? – завмираю від хвилювання.

– Знаю! – чую чудову відповідь.

– То їдьмо з нами, сідайте в машину! – запрошую радо.

Ліда швидко зачиняє хату, сідає в авто. Їдемо селом, вже нас четверо в бірюзовій іномарці: дідок Тимофій, Ліда-фельдшерка, водій і я. Задихаюся від хвилювання, під'їжджаємо до двору в самому кінці вулиці. Далі тільки широкі луки, чорна зимова рілля і берег Сури.

Сухої Сури, яка голубіє звивистою вузьенькою стрічкою. Нас зустрічає високе гарне дерево (яке саме, взнаю весною, зараз зрозуміти важко). На узвишші (вище ніж увесь двір, що не типово для степової України) – чепурна біла хатина, дах критий чорною толлю.

Миті дощами, полинялі сині двері та віконниці (три вікна). Та хата здалася мені дорогоцінним палацем, а двір – королівським обійстям. У дворі дві невеликі господарські прибудови і колодязь круглий зеленого кольору. Синє й зелене! – це ж мої улюблені кольори! Це ж як у мене у вірші:

*Горобчику щастя, чого прилітав ти до мене,
маленький, сіренький, навіщо в вікно моє бився?
Для чого влетів, щебетав про блакитне й зелене,
кружляв наді мною, кружляв і немов розгубився?...*

Дідок каже, що такі кольори завжди були в мого батька, а по смерті його тут недовго жили цигани, так ті нічого не фарбували, так жили. А зараз цю хату купив міський лікар-уролог як дачу на літо. Хата

зимою, звичайно, зачинена і нікого немає.

Позаглядала я крізь фіранки у вікна, як сорока в маслак, нічого розгледіти не можна. На звук наших голосів і на шум машини нагодилися сусідка, молода усміхнена жіночка, у хаті немовля залишила, чоловік на роботі. Почула мою історію, і як мені хочеться в хатину заглянути хоч одним оком, та й каже:

– Ой, так у мене ж ключ є, хазяї на зиму залишають. Я зараз принесу!

А я радію, і повірити не можу, що так мені щастить. Все ніби в казці відбувається: приносить жіночка чарівний ключик, відчиняє хатку. Із сіней заходжу в першу невелику кімнату. Наліво від дверей старе, потерте ліжко-тапчан, перед ним лежанка. Незвичне розташування. Я сідаю на тапчан, стуляю очі, і раптом спогад туманом напливає на мене: я вже тут так сиділа і грілася перед палаючою жаром лежанкою! Не сама була. Якась неясна тінь. Напружую внутрішній зір. Яскрава кольорова енергетична пляма... Мама була поруч, справа, молода, гарна, нервова, гостра. А якщо зараз, розплющити очі і підвести голову, то переді мною мають бути двері в другу маленьку кімнату. Так, так, вони є, і там, тоді стояв у двірному отворі Він, весь у якомусь золотому сяєві, розпливчата золота пляма, не гостра, гармонійна, така сліпуча, що не можу розгледіти через товщу років його обличчя, чи ота давня лампочка осліплює мені зір, але бачу, пригадую, відчуваю – високий, кучерявий, неймовірно гарний, спокусливий. І з тої висоти стоячого високого чоловіка до мене униз, до тапчану долітає голос ласкавий, обволікаючий, якому не хочеться чинити опір, а хочеться підкоритися, а голос той промовляє лагідно: «Та куди ти, Варю, поїдеш, залишайся!» Він умовляє маму лишитися в цьому теплому затишному раю. Я радію, я згодна. Але мама чомусь наполегливо тягне мене надвір, я пручаюся, не хочу одягатися, не розумію, чому ми мусимо йти в темряву й холод від цього чудового тепла, від цього ласкавого запрошення. Цей голос український, густий, такий рідний-рідний,

велика частка мене. «А чого ти? Залишайся!» Такий зміст його посилу. Маминих слів не чую, тільки відчуваю її рвучкі неприємні рухи, різкі, в них щось неправильне, не таке, як мені хочеться. І в цій розмові двох, в цій суперечці, відчуваю, вирішується доля не тільки цього вечора, а уся моя доля, назавжди, тому ми мусимо тут неодмінно залишитися, де мені так добре. Але мама верещить, шарпає мене, духопелить у спину, підштовхує до виходу, поспіхом натягує вже надворі на мене пальтечко. Випали рукавички, що на мотузці всередині пальтечка трималися. Вона повертається, хапає їх з долівки. Куди, чому, навіщо вона так поспішає з цього чудового раю?.. Так, тепер вже немає сумніву, я була тут, колись давно-давно, так давно, що вже забула про це, і лиш тут, на місці, згадала. ДЕЖАВЮ! Заходжу в другу кімнату, дивлюся у низенькі вікна, колись вони були вищими. Навколо двору прекрасний краєвид, широке просторе поле, неподалеку річка, гарне село. В цій чудовій вежі жив мій тато, дивно, що за стільки років нічого в ній не змінилося. Не змінилося головне – розташування: піч і ліжко навпроти неї. Мабуть, мій принц любив тепло, може, був мерзлякуватий. Я теж мерзлякувата.

Виходжу на ганочок, справа від хати – садочок, вишні й терносливи, а через город – траса. Так, так, я вже це колись пережила: як я виходжу з цієї хатини і бачу у темряві вогні машин, що пробігають трасою. І ця хата була на узвишші. Точно, ДЕЖАВЮ! Французькою цей чудернацький вираз означає «вже бачене». В психології дежавю описується, як психічний стан, коли людина відчуває, що вона колись вже була у такій ситуації, згадує подробиці обставин, пов'язані з певними моментами минулого. Дежавю зазвичай супроводжується відчуттям чудасії і нереальності того, що відбувається – саме це і трапилося зараз зі мною. З цим треба неодмінно розібратися. Це що ж виходить? Значить, мама й тато, коли розійшлися-роз'їхалися, у ранньому моєму дитинстві, ще контактували. Батько приїздив до нас на вулицю Старогородню, просив

матір про примирення. Я неясно пам'ятаю це, скільки мені тоді було? Роки 3-4. Тепер можна припустити, ні, я просто певна, що й ми з мамою могли бути в нього у гостях, тут, у цій хаті. Тепер я просто впевнена в цьому! Але якими обценьками витягнути з матусі ці зізнання? Як підступитися до цієї невідступної, нічого не прощаючої християнки? Як пробудити її глухе сумління, зачерствілу егоїстичну душу? Адже, якщо я не помиляюся і дійсно вже тут колись була, тоді це означає, що моя мати завжди ЗНАЛА, де жив батько і ПРИХОВУВАЛА це від мене. Мамо, скажіть, як це можна назвати, зрозуміти? Але ж це просто злочин!? Чи можна це пробачити? Адже я вас стільки разів благала про зустріч з татком!..

Роблю кілька фото на згадку.

– Тепер би ще могилу провідати! – вголос мрію, а кархуторянці стоять, дивляться на мене широко розплющеними очима, дивуються і радіють, що таке відбувається у їхньому селі.

– А могила його де, ви знаєте, людонькі добрі?

– Ні, – каже Ліда, – я не знаю, але одна жінка з півчі Нестора Марковича живе тут неподалік, Тетяна Матвіївна, вона знає. Я можу показати, де її хата. Вона в нього у хорі співала.

Їдемо до Тетяни Матвіївни.

Тетяна Матвіївна, мешканка села Кархутори (Миколаївка-1), (84 роки).

Привітна старенька жінка, але рухлива, дарма що з патином, запрошує до хати. Слухає мене й уважно вдивляється в моє лице:

– А як же! Я пам'ятаю Нестора Марковича, ми були сусіди... Він високий був, гарний, а співав як! Відчитував за моїм померлим чоловіком, за сестрою. Регентував, псаломщикував у нашій Кархуторянській церкві. А коли її закрили, служив у Вознесенській церкві, яка через дорогу у селі Миколаївці. Ми його так усі любили, поважали... Такий нескупий, усе було роздасть! Жив з Галюю хроменькою. Бідненько вони

жили, з церкви. Після служби йдуть, було, додому з кошиком. А він почне по дорозі роздавати із кошика бублики, хліб, цукор з панахиди.

Їм кажуть: «Що ж ви все роздаєте, собі нічого й не залишиться?» – «А в нас іще півхлібини є!» – відповідає Нестор Маркович. А то поминальні хусточки принесуть із церкви, вона зшиє їх у гардіну, а тоді гості до них прийдуть, та хвалять, які у вас гарні гардіни, а Нестор Маркович і каже: «Візьміть собі, щоб у вас на вікні гарно було.» Зніме з вікна й віддасть їм ті гардіни.

– Як він одягався? – питаю.

– До церкви вдягав костюм, світлий або темний, залежно від сезону. А влітку ходив у солом'яному брилі, білій сорочці навипуск, у полотняних білих штанах.

Тетяна Матвіївна пригощає нас теплим какао з пряниками. Уважно розглядає мене:

– А ти схожа на батька, дочко! І голос схожий. Може, ти й співаєш?

– А якже!

– То, може, разом щось заспіваємо?

– Залюбки, – радісно погоджуюся.

Я затакую «Ой, у лузі зелененьким», вона підхоплює: «Брала вдова льон дрібненький». Ліда, дідок і водій зачаровано слухають. У нас одразу голоси так вдало зливаються, її сопрано і мій альт, неначе ми давно разом співаємо в терцію. Ліда, дідок і водій зачаровано слухають

– Добрий вечір тобі, пане Господарю! – затакую я улюблену колядку, хоча Різдво вже давно проминуло.

– Радуйся, ой, радуйся, Земле, Син Божий народився! – підхоплюють дід Тимофій та баба Тетяна.

Наші душі зливаються у прославлянні народженого Христа, взаємна довіра і симпатія зростають.

– Радуйся, ой, радуйся, Лесю,
Твій татусь віднайшовся! – кажу я.

А назустріч мені сяють-сміються добрі очі моїх нових друзів, які мені вже майже родичі. А якже! Вони ж татка мого знали, любили і йдосі пам'ятають! Яке щастя!

– А я от співати не вмію, – каже Ліда, – люблю слухати, як інші співають.

– А ми й не знали, що в Нестора Марковича дочка є! А чого ж ти так пізно до нього приїхала? Чому раніше його не шукала? – допитується Тетяна Матвіївна.

От я вже й винувата, «чому раніше не шукала». Довго розказувати, люди добрі. Мала була, все татка виглядала, а ще прокляття материнського боялася. Я чула завжди про свого батька від матусі лише, що він “пройдисвіт” і “дурисвіт”. Головна лайка, яку я від неї чула, це коли вона мені казала сердито: “Вилитий Нестор, в свого батечка вдалася!” Її дратувало, що я була таки Його дочка за вдачею, а не її. Тим то й була винувата! А ще вона, мабуть, боялася, що я можу піти до нього, коли його визнаю. А тепер от чую від чужих людей, що він був і гарний, і добрий, і талановитий, і прекрасний. Він би точно мене зачарував, це мені тепер зрозуміло! Бо він був я, точніше я – це він, його повторення. Сьогодні **ВЕЛИКИЙ ДЕНЬ ВЕЛИКИХ ВІДКРИТТІВ**. Я розминулася зі своїм татком, з близькою і рідною людиною, з **МОЄЮ** людиною на все життя. На усю вічність. **Nevermore!** – як у Едгара По кряче чорний ворон. **НІКОЛИ БІЛЬШЕ!** А ще – **ВІН БУВ ПРЕКРАСНОЮ ЛЮДИНОЮ**. І це мене не дивує. Я це відчувала, я про це здогадувалася, я це завжди знала. Ми з татком – не ідеальні, не святі, але ми були одної крові, свої, рідні люди. Мені все у ньому ясне і зрозуміле.

– Тетяно Матвіївно! А ви знаєте, де татова могила?

– Аякже! Звісно, я знаю, де Нестор Маркович похований, коло моєї сестри.

– А ви не можете переплутати?

– Ніяк! Знайдете його по одній прикметі: коли його ховали, то дерев'яний хрест поставили не як у всіх людей у головах, а в ногах.

Я злякано питаю:

– А чому так?

– Родичів не було, людей було мало, може, копачі були п'яні, – відповідає жінка.

– Невірно Ви кажете. Церковних служителів завжди інакше ховають, головами в інший бік, – пояснює дід Тимофій. – Обличчям до людей. Щоб коли протрубить янгол про Страшний суд, священнослужитель був готовий звернутися до своєї пастви.

– Їдьмо з нами на кладовище! – умовляю я цю добру літню жінку, що пригостила нас какао, і пісень народних зі мною співала, і стільки доброго мені про татка відкрила. А – головне! – впізнала і визнала в мені доньку Нестора Марковича.

Вона спершу відмовляється, мовляв, ноги має слабкі.

– Ми ж машиною! – кажу. – Ми недовго. Покажете, куди їхати, пом'янемо тата і відвеземо вас назад.

Жінка погоджується, і ось ми вже їдемо уп'ятьох у тойоті, як у тій казковій рукавичці: Тетяна Матвіївна, Ліда-фельдшерка, дідок Тимофій Михайлович, водій і я. По дорозі зупиняємося біля сільмагу, купую горілки, закуски, солодкої води, печива, цукерок. Приїзжаємо на цвинтар, той самий, над трасою, що ми вранці по ній блукали. Їдемо повз ряди заховань. Зупиняємося біля могили, що стоїть вільно, і досить пристойно збереглася серед інших могил, узятих огрядкою. На могилі хрест, і який! Високий, металевий, із двох труб, спаяних одна до одної, і пофарбованих в голубий колір. Просто розкішний! Височіє струнко і гордо, як ні в кого. І дійсно в головах, а не в ногах. Тобто в ряду могил місце хреста відрізняється від інших.

– Оце могила вашого батька! – каже Тетяна Матвіївна.

Таблички й надпису немає. Нічого, татку, поставимо, напишемо! Моїй радості не має меж. Ну, здрастуйте, тату! Нарешті я відшукала Вас! Все життя шукала, а знайшла за один день. Що ж це за день такий, що всі планети стали в ряд, як мені треба, всі люди вийшли до мене, ніби чекали, що я сьогодні приїду! Всі були на місці, і я опинилася в потрібному місці і

в потрібний час.

Обнявши хреста, відчуваю, як сила й міць прибувають до мене. Тепер вже маю батька, можу фізично доторкнутися до нього. Є хата, є могила. Є Тато! Він – не легенда, не міф, він – реальний, конкретний. Яка я багата, я більше вже не сирота! Нічого подібного я раніше не відчувала. Люди, які зростають поруч з батьком, втрачаючи його, стають нещасливими. А я, не живши з ним ніколи, і бачивши його один лише раз, почуваюся насправді щасливою, аж хочеться літати!

Дорогі, золоті мої Кархутори! Дорога моя Миколаївко-1! Ти таки справді номер один! Ти – перша, ні, найперша, що відкрила мені стежину до татка! Вклоняюся тобі всім своїм серцем і еством. Як же довго я йшла до татуса, і як легко за один день віднайшла його у твоїй землі! Яка ж я тепер багата! Боже, щастя ж яке! Немає щасливішої за мене на світі!

Ще б його фотографію дістати! В мамі була одна, але вона кудись зникла із альбома, я її з дитсадочка так більше і не бачила. Ось мама приїде з прощі, моя монахиня Вірсавія, і я мушу твердо спитати в неї про батька. Боже, яким могло би бути моє життя, якби ми з татком зустрілися! Я б підтримала його, він не бідував би так у свої останні роки! Ми б з ним пісень разом співали! Якби ж знати!

Питаюся в татових односельців, у баби Тетяни, а де ж узявся металевий хрест, адже ви казали про дерев'яний? Відповідають:

– Це племінник його Вітя (чи Віталій) приїзжав і поставив.

– А де ж мені цього Вітю відшукати?

– А він тут недалеко живе, у Таромському.

Поминаємо Нестора Марковича чаркою за голубеньким столиком неподалеку від могилки. Височіє над нами березневе небо, сірі хмаринки плывуть по голубому.

Весняний вітерець, трохи сонечка. Дихається так легко. Ну Ви скажіть, як Бог мене вів? Усе сталося

Біля могили батька. Березень 2002

Т. Бердник, Микола, Ліда, Тетяна Матвіївна і Леся

так легко, немов за добре підготовленим Божим сценарієм. Усі добрі люди знайшлися, які тата знали. І так гарно про нього згадували! Без містики тут не обійшлося, а скорше без Божого промислу, адже я в цій Миколаївці-1 учора виступала в школі з агітацією! А вночі тато наснився так бузково. То ж він покликав мене з-під землі! То кров відгукнулася на кров. То правда мені відкрилася, якої я так прагла. ВЕЛИКИЙ ДЕНЬ настав, я віднайшла нарешті свого БАТЬКА! 12 березня 2002 року. Ніколи його не забуду...

Отака історія. Я подарувала новим знайомцям свої збірки віршів з авторським підписом. Дідок Тимофій виявився галичанином родом зі Львівщини, антисоветчиком, який після заслання, був відправлений на схід України. Тут одружився і залишився. Отакі цікаві люди жили в Кархуторах і співали в хорі мого татка. Роздала я селянам гостропубліцистичні книги кандидата в народні депутати України Дмитра Васильовича Чобота, такі як «Нарцис», «Час підлої влади» з проханням віддати голоси за цю достойну

кандидатуру.

– Обов'язково за нього проголосуємо! – обіцяли мої нові друзі.

– Підтримаю земляка! – сказав дід Тимофій.

– Приїзжайте до нас весною на “гробики” поминати, то й Вітю, може, зустрінете! – запрошували на прощання селяни.

НОВІ СВІДКИ ЖИТТЯ ЗЕМНОГО НЕСТОРА МАРКОВИЧА

Та на цьому моя епопея не скінчилася. Любі мої Кархутори розхвилювалися від моєї історії, і почали передавати її із уст в уста. Донька Нестора Марковича, бачте, у село заявила! Та ще на бірюзовій тойоті! Не своїй, правда, а позиченій, службовій. Письменниця, бачте! Оце так новина! Відлуння покотилося по всіх кутках і хатинах. Нові господарі батькової хати, яка служила їм за літню дачу – Георгій Тимофійович і Людмила Василівна Ляшенки – зателефонували мені і сказали, що самі не знали Нестора Марковича, але знають таку жінку в Кархуторах, яка може багато про нього розповісти і дали її адресу.

6 червня 2003 року я приїхала до Миколаївки-1 (колишніх Кархуторів) з колегою-письменником, його «Волгою». На моє прохання з дому він прихопив лопату. Ми заїхали одразу на цвинтар, підправили татову могилку. А потім поїхали шукати цю жінку, що знала мого тата. Так я познайомилася з Таїсією Захарівною Олійник (Тарасенко), чудовою інтелігентною жінкою, в минулому шкільним вчителем хімії, тепер пенсіонеркою, яка мешкає в Дніпропетровську, й родинне гніздо з діда-прадіда в'ється в Кархуторах-Миколаївці-1.

Мені пощастило, пані Таїса була на місці, поралася на гарному, доглянутому обійсті. Приязно запросила нас у двір і до хати. Господиня у зв'язку з моїм приїздом покликала на гостину ще й Ляшенків, лікаря-уролога з дружиною. Ми затишно сиділи за столом під крислатою старою яблунею-папівкою («білим

с. Кархутори. Покровська церква-хата. Кінець 1950-х рр.

наливом»), поруч з господарем, пристрасним садоводом Олексієм Олександровичем Тарасенком. Розповідь чудової господині Таїси Захарівни, яка частувала нас домашніми смаколиками, й мала добру пам'ять, ніколи не вийде мені з голови і серця. Тим більше, що я її записала по свіжим слідам. Син Костянтин і донька Оксана доповнювали мамину розповідь своїми дитячими спогадами.

Таїсія Захарівна Олійник (Тарасенко), мешканка Дніпропетровська (60 років) розповіла наступне:

«Мої батьки жили у Кархуторах, де я народилася 30 серпня 1943 року і де минало моє шкільне дитинство до 1960 року. У 1962 році я вступила до держуніверситету, але додому навідувалася щосуботи. Старі люди розповідали, що у нашому селі була раніше Покровська церква, яку було зруйновано більшовиками. Після війни за бажанням віруючих селян для церковних потреб було переобладнано звичайну хату на в'їзді в село в 500 м від траси. І я в молодших класах з бабусею Палажкою ходила до цієї нової Покровської церкви на Чистий Четвер, на

Вербну неділю та інші свята.

В цій церкві служив Нестор Маркович, високий, вродливий чоловік. Я чудово пам'ятаю Нестора Марковича, бо він диригував церковним хором, до якого ходила моя мама Параска Михайлівна Олійник. Хористи регулярно збиралися на «спевки», особливо перед великими святами, щоб розучити по нотах твори церковної музики, нові розспіви. Інколи після «спевки» моя мама запрошувала хористів до нас. Приходив і Нестор Маркович. Він був привітний, ласкавий, усміхнений. У нас на веранді було просторо, мама накривала на стіл. Нестор Маркович любив попоїсти, особливо налягав на мамин холодець. Якось він пожартував при всіх за столом: «Ох і холодець у вас, Пашо, я так його люблю, що, напевно, залишу свою Галю, та переберуся до вас!» Всі розсміялися, бо знали, який жартівник був Нестор Маркович. А жінка Ганна Петрівна зовсім не образилась на чоловіка. Вона добре розуміла його жарти.

Хористи його поважали, та що там, просто обожнювали за чудовий баритон, за веселу вдачу. На жаль, і така церква недовго проіснувала. І знову людям нікуди було ходити молитися. Та духовне життя села ніколи не переривалося. Був такий звичай, що на Різдво півчу під керівництвом Нестора Марковича запрошували в хати колядувати. Завжди вони бували і в нас вдома. Була церква, чи вже не було її, а півча під орудою Нестора Марковича співала на хрещенні дітей, на всіх родинних святах та інших знаменних подіях наших селян.

Мені запам'яталося, як хор відспівував мою бабусю Палажку і я вперше мала змогу слухати увесь похоронний ритуал. Він вразив мене як своїм змістом, так і музичним супроводом. Камертон Нестора Марковича задавав тон хору, і кожній партії, і кожному хористу. Голоси були треновані, співаки навчені нотної грамоти своїм диригентом, піснеспів лунав гармонійно, душевно й могутньо. Зі звучанням того хору не можу порівняти ніякий симфонічний

оркестр. Це було незабутньо.

Хор під керівництвом Нестора Марковича славився не тільки на все наше село. У Сурсько-Михайлівці, хоч і була своя церква, але запрошували Нестора Марковича приїхати зі своїм кархуторянським хором. А місцеві хористи співали там разом з гостями.

А спершу Нестор Маркович якийсь час працював у колгоспі, ремонтував вози, змазував осі солідолом. А ми з дівчатами йдемо, бувало, зі школи через луки, через колгоспний двір, а він залише роботу, розігнеться трохи, широко розставивши ноги для опори, і стоїть так, і довго-довго дивиться нам вслід. А ми що, посміємося собі, оглянемося на нього і побігли далі.

Не раз я бачила, як, йдучи повз школу, Нестор Маркович часто зупинявся, простягував малечі у шпаринку штахетника бублика або печиво, особливо одній вродливій дівчинці з косою, яка привернула чомусь його увагу. Тепер, коли віднайшлася його донька Олександра (Леся), і ми більше знали про приховане внутрішнє життя цього дивного чоловіка, я думаю, він сумував за донькою, про яку нам тоді не було нічого відомо. Можливо, не маючи змоги утримувати власну дитину, і не шукав її, а частував чужих дітей в надії, що хтось подбає про його сиротину.

Іще. Знаєте, в мене інколи було відчуття, що Нестор Маркович жив не своє життя. Якась загадкова усмішка, замислений погляд вдалину. Так ніби він тут опинився недоречно, був не тутешнім, що міг би жити інакше, займати якесь інше місце. Він жив так, ніби йому було утято крила. Можливо, я помиляюся...»

– Ми, дітлахи, називали його «дядя Нетя», – сказав син Таїсії Захарівни Костянтин. – Щоразу оточували його щільним кільцем, очікуючи на гостинці, як тільки він з'являвся у дворі зі своєю рогожаною сумкою. Він роздавав нам пряники, цукерки, примовляючи щось веселе, дотепне, ми були з ним розкуті, як зі своїм старшим товаришем.

У перші дні Нового 2004 року мені зателефонувала Таїсія Захарівна:

– Ви хотіли зустрітися з Віталієм, племінником дружини Вашого тата?

– Так!

– У мене є для вас добрі новини!

Виявляється, ця чудова, добросерда жінка розшукала для мене родичів дружини батька, племінника Віталія Зайвого, що живе у Таромському. І взяла у нього для мене одне фото, на якій татусь вже у старшому віці. Отакий новорічний сюрприз!

Я негайно поїхала до неї, вона живе недалеко, на Лівобережному масиві, але навіть якби вона жила в іншому місті, я б до неї полетіла на крилах. Їхала-хвилювалася, так неначе я на зустріч із самим батьком іду. Прихопила гостинців. А вона вже й так накрила стіл. Посиділи, погомоніли, пом'янули горілкою наших батьків, а за Новий рік випили по келиху шампанського.

Взнаю нові подробиці із життя татка. Бабу Галю, його жінку, родичі забрали до себе доглядати до смерті, а діда Нестора залишили самого доживати (Це було жорстоко – Авт.). Тобто, він помер в абсолютній самоті, у лікарні. «Катюзі по заслугі, така смерть волоцюги», – вважає моя мати. Я чула, як вона шепотіла такі слова одній своїй церковній знайомій, сторожко озираючись на мене. То погляди жінок-одиначок 1950-их років, зацькованих, заляканих, змучених комплексами. А наше покоління вже зовсім інакше дивиться на світ. Десь, здається, у середині 1970-х стався в суспільстві психологічний злам, і на жінок, які народили чи виховали дитину без чоловіка, стали дивитися зі співчуттям і дедалі з повагою, це більше не вважалося за сором, а стало почесною справою. І сьогодні, у 21-му столітті, я, «покинута» (?) батьком донька (яку він все ж таки шукав!), 17 років після його смерті, нарешті відшукала його земні сліди, і зовсім не ображаюся на нього, а розумію його. І картаю себе за те, що слабо шукала, що пізно почала шукати, тоді, у 1979-му, живучи з чоловіком, в якого була власна автівка, ще було не пізно, а я його не змогла знайти. Чого я боялася? Спершу – його можливої нерадості від моєї

появи. І не-радості його родини. Після 1980-го боялася своєї невлаштованості, яка йому могла не сподобатися (гуртожиток, розлучення з чоловіком і т.д.). А він у ці роки був такий самотній! Яка б це фантастична могла бути зустріч!.. Але тепер я маю адресу родичів по лінії таткової дружини, і можу вийти на новий контакт! Оце так несподіванка!

Говорить Таїсія Захарівна: Нестор Маркович замовив у свого сусіда, діда Івана Івановича Полуляха дві труни, тоді це дефіцит був, де було взяти, от він і дбав за життя про труни, собі й Галі. (Це я і від мами чула, що вона просила свого брата, Федора Даниловича зробити їй труну, каже, «поставлю під кровать, або спатиму в ній, як холодно буде, а що тут такого?» Міцні нерви були в цих людей, труни за життя не боялися, про смерть думали без страху! – Авт.) Дід зробив і грошей з нього не взяв, тільки пляшку удвох розпили. Нестор Маркович поставив труни на горище і засипав кукурудзяним зерном. Так годиться.

Привітний був, оце йде по вулиці, повільно, поважно, оглянеться, привітається, усміхнеться. Ніхто не скаже про нього поганого слова.

Раніше він якийсь час жив на квартирі у Петра, так любив чай міцний пити. Все чай міцний пив. Петро Кожушко – родич Галі Кожушко. А з Галею Нестор у церкві познайомився. Вони раніше жили в хаті коло мосту, а потім купили собі цю хату на березі Сухої Сури. Ріка раніше була повноводнішою, весною виходила з берегів. У них хата була на підвищенні.

Нестор Маркович приходив до діда Огійка співати.

Згадує Оксана Олексіївна Тарасенко, донька Таїсії Захарівни: Нестор Маркович ходив, згорблений, з патином, і моя сестричка його перекиривляла, як він ходє, зігнеться, а всі сміялися. В селі його називали дядько Нестя, дядя Нетя, а пізніше вже – дід Свистун.

ТАРОМСЬКИЙ СЛІД БАТЬКА

Я одразу написала листа родичу тата по лінії дружини з проханням про зустріч. Адресу мені дала Таїсія Захарівна, жінка з тонкою інтуїцією, доброю і делікатною душею, щира і сердечна, за що я їй буду дякувати, поки жива. Невдовзі прийшла відповідь, що на мене чекають, я можу їхати в Таромське!

10 січня 2004 року, у суботу я сіла на електричку і поїхала до Таромського. Сніги-сніги високі, мороз щипає за щоки, а сонце спіпить очі. Літній чоловік у валінках, дебелим кожусі і в шапці-ушанці зустрічає мене на пероні. Довгенько йдемо униз, до балки.

– Зовіть мене дід Віталій! – каже чоловік.

По дорозі дід Віталій розповідає, що отут Нестор Маркович блукав, оцією вулицею, як до нього у гості приходив. Стільки раз бував, а все йде й заблукає. «Мрійливий був, розсіяний, дорогу не міг запам'ятати, як слід».

У діда Віталія будинок з верандою, городи й сад униз котяться, приватне володіння. Приймає мене спершу у прохідній кімнаті, коло пічки. Трохи дивно і тіснувато сидіти у вузькому проході, певно, це недовіра до незнайомої громадянки, яка не знати чого сюди заявила. Між тим, господар розповідає, що мій батько народився нібито 8 листопада 1906 р. Що тітку Галю на старості вони забрали до себе, бо вона хворіла, а дядя Нестор жив сам.

Кілька відкриттів:

1) мій батько народився згідно міськдовідки 1909 року, а у свідоцтві про одруження стоїть 1906. Якщо ця нова інформація вірогідна, то він був від мами старший на 23 роки, і коли я народилася в Петриківці, йому було 45. Якесь плутанина з роками.

2) Помер він згідно міськдовідки у липні 1986 року, а Віталій Зайвий, який його сам ховав, свідчить, що 29 травня 1986 року (про що й у Свідоцтві про смерть сказано). Не дожив півроку до вісімдесяти. Як написано там же, причина смерті – “хронічний

*Нестор Маркович з Ганною Петрівною. с. Кархутори.
Кінець 1970-х рр.*

бронхіт”. Ох, уже цей бронхіт, скільки людей від нього знайшло свою кончину! Бо ніхто ж не напише у довідці діагноз «помер від самотності», або «від спокути».

– Розкажіть, – прошу господаря, – де і як познайомилися Нестор Маркович з вашою тіткою?

Розповідає Віталій Михайлович Зайвий, мешканець Таромського, (65 років).

– Моя рідна тітка Кожушко Ганна Петрівна, мешканка села Кархуторів Криничанського району Дніпропетровської області була старостою хору у Покровській церкві в Кархуторах. Десь у середині 1950-х на селі з’явився Нестор Маркович, який купив хату на околиці села поблизу Сури. Він був вельми помітна постать. Нового мешканця прописали в сільській раді і наказали з’явитися на сільгоспроботу до колгоспу. Він з’явився, та робітник з нього виявився кепський. За яку б роботу не брався, все падало в нього з рук: вила не набирали соломи, лопата не нагрібала гною, фарба не сохла, вода розливалася, гній розсипався. Бригадири дивувалися й сердилися: «Що ж ти за чоловік такий, Марковичу, що нічого не вмієш робити? Чим ти весь вік займався?»

– Навчався в духовній семінарії у Києві, псаломщиком служив у церквах, співав, воював на фронті, потім знову хором правив, – відповідав невдалий колгоспник.

Про це доповіли голові сільради. Той не розсердився (мудрий був чоловік – Авт.), а сказав: «Якщо в господарстві не годиться, то хай іде співає у церкву! Хай Ганні Петрівні допоможе хором керувати!»

Так Нестор Маркович почав регентувати в церковнім хорі, а тітка Ганна моя в нім співала і старостувала. Нестора Марковича на цій посаді було затверджено офіційно церковною владою області.

Якось Нестор Маркович каже моїй тьоті: «Галю, ти живеш сама, і я сам, давай жити разом! У моїй хаті місце для двох знайдеться, все ж веселіше!» На що моя тітка відповіла: «Якщо тільки по закону, я згодна, Несторе Марковичу! Хай усе буде по-людськи!»

1 жовтня 1958 року їх розписали у Кархуторянському сільському бюро ЗАГС. І у церкві вони повінчалися. Дітей у них не було, обоє на момент розпису мали по 52 роки (однолітки, 1906 року народження), не старі ще, але літні вже люди.

Якось Ганна сказала чоловікові: «Несторе, ми все сами, та сами. Може, в тебе є діти, то нехай би вони до нас завітали. Запроси їх!» Нестор Маркович скрушно хитнув головою й нічого не відповів.

У 1969 році Кархутори було перейменовано і вони стали називатися Миколаївкою-1. Траса ніби перерізала село навпіл, і стало ніби два села. Друга половина, та, що за трасою, називалася просто Миколаївкою. Коли ця нова Покровська церква, споруджена з хати, в Кархуторах закрилася, Нестор Маркович служив у Миколаївській, це через дорогу перейти. Харчувалися, головним чином, з церковних подавань прихожан – хлібом, печивом, цукром. Інколи на свята вони приїздили удвох, або пішки приходили в Таромське, хоч це й далеченько й важко для літніх людей, гостювали у мене в хаті, – продовжував пан Віталій. – Нестора Марковича знала й шанувала паства в Таромському. Його запрошували регентом до нашої церкви, коли хворів місцевий псаломщик. Тоді він підміняв його, диригував хором у церкві, а після служби разом з тіткою Ганною приходили до мене обідати. По святковому обіді люди підходили до моєї хати, у світлиці розсаджувалися по лавах і просили Нестора Марковича і Ганну Петрівну заспівати псалмів. Він мав оксамитний баритон, тоненьким дискантом виводила з ним разом Ганна Петрівна. Отак вони співали й жили разом, і прожили в любові та злагоді трохи більше чверті століття.

Першою померла тітка Ганна, трохи не доживши до 80 років. Нестор Маркович, поховавши жінку, засумував, почав часто хворіти, став недоглянутий, одяг невипраний. Завершувався восьмий десяток його життя. Я провідував його, коли міг. Він просив сусідателю зробити йому дерев'яну домовину:

– Не бійся, я тобі заплачу!
– Так ви ще ж не вмираєте, Марковичу!?
– А я її на горище поставлю, кукурудзяних качанів накидаю, і хай стоїть! Вона їсти не просе, а як прийде мій час, людям менше буде клопотів!

І сусіда змайстрував йому труну, яка чекала свого дня. А з сусідою Нестор Маркович розрахувався, ще й по чарці випили за успішне завершення справи, хоча у чарку він не дуже любив зазирати.

19 травня 1986 року я був у нього, приїхав провідати. Він важко хворів, лежав на підлозі, безпомічний, немічний, занедбаний. Я привіз йому на його прохання ковбаси, солодкої води, яку він любив. Пропонував Нестору Марковичу лягти у лікарню. Той відмовився, сказав: “Приходь через десять днів!”

Я ще здивувався, чому саме через десять? А рівно через десять днів, уночі мені приносять телеграму від сусідів Нестора Марковича, що його більше немає. Отож, виходить, він мене на свій похорон запросив! (В тата було точне передчуття свого віку земного - Авт.). Я ховав його. У Нестора Марковича було багато ікон, але вони всі кудись поділися. На підвіконні лежали неторкнуті засохлі харчі, які я йому привіз останнього разу, видно, не зміг дотягнутися до них».

(«Значить, помер голодний», – картаю я себе. Поки Віталій розказує, плачу гірко, сльози градом котяться безперервно. Якби ж знаття, що він був такий самотній, що він голодував! А я все якоїсь його великої родини боялася, а мій тато на самоті помирав.)

– Я приїхав 29 травня 1986 року, і застав його лежачим на долівці. Нестор Маркович щойно помер. Я поховав його на місцевому цвинтарі, а хор тепер осиротів без свого регента і село осиротіло назавжди.

Тихі, невщухаючі сльози ллються з моїх очей. Я не пам’ятаю, коли востаннє так плакала, може, тоді, в далекому 1958-му, коли мати виставила татка за поріг. Згодом господар відчиняє шафу, виймає родинний альбом, і дозволяє вибрати на згадку кілька (вже

історичних) світлин, які я подаю в цій книзі.

На старенькому фото батько у віці приблизно 70 років. Такого я його не бачила ніколи. Поруч його дружина, ота хроменька Галя і ще троє її племінників. Дивлюся на батька. Він один серед них усміхається. Мої щоки, губи, усмішка. Згорблений, на ньому піджак двобортний (рештки колишньої елегантності), справа плями (недоглянутий, простий селянин). Звичайнісіньке таке собі фото, вже пожовтіле, хтось сторонній скаже, що в ньому нічого такого немає. В лупу розглядаю ближче очі. Ах, що то за чарівливі очі! З-під густих брів такі два ока горять, такий погляд, що аж моторошно стає від тих очей. Ніби вони хочуть сказати: “Дорогенькі, я всміхаюся, але ви мене не розгадали!” І мені це не ввижається, я те фото дам збільшити, щось є демонічне в тому погляді. Непростий то був чоловік, мій Нестор Маркович, незреалізований, прихований, може, й не такий янгол, як селянам здавався. Є якась таємниця, яку він забрав із собою в могилу. А може, то я і є його таємницею, яка вилізла на світ Божий, на люди уже після його смерті.

Пан Віталій виймає ще папери із шафи:

– Ось візьміть, пані Лесю, якщо хочете, – простягає мені “Свідоцтво про смерть” і “Свідоцтво про одруження” Нестора з Галею.

– Дякую! – розглядаю документи, німі свідки головних подій життєпису мого батька.

Цікаво. Тато одружився з Галею (Кожушко Анною Петрівною, род. 1906 року) 1 жовтня 1958 року, їх розписали у кархуторянському ЗАГСі. Намагаюся пригадати точну дату, коли ж сталася та єдина, сакральна, незабутня моя з ним зустріч біля колодязя у нашому дворі? Було ще тепло (стояв сонячний вересень), я прийшла із дитсадку. Це було перед школою. Так, так, мені було 6 з половиною років, я ходила в старшу групу дитсадку на вулиці Шмідта. Значить, це був 1958 рік! А вже через тиждень після того, як матуся виставила татка з криками за поріг,

тобто, 1 жовтня, мій батько розписується з Галею. Можу лише здогадуватися, з якою метою, він приходив до нас, за тиждень до розпису. Невже сваритися? Ні, він приходив ще раз спробувати помиритися-зійтися з цією розлюченою на весь світ жінкою, моєю матір'ю! То нащо ж вона мені все життя розповідала, що він нас покинув?

– Чи був мій тато на війні? – питаю пана Віталія. – Адже в роки війни батько був призовного віку, йому було 35.

– Так, він був на фронті, там сталася якась загадкова історія, – говорить Віталій. – Нестор Маркович вистрілив невдало, не того вистрілив. Замість фашиста у якогось советського політрука вцілив. Мав неприємності.

Може, тому й жив як на засланні, не висовувався? – розмірковую я. – Подалі від парадів і трибун, контор і канцелярій. Із соціумом стосунки не склалися. Був маргіналом. А для віруючих – улюбленцем. Знайшов свою нішу. Зреалізував, наскільки дозволяли обставини, свій музичний регентський хист, і був на свій лад щасливим.

Головний докір моєї матері Нестору був – що не платив аліментів на дитину. Але ж він сам жив бідно! До того ж, матуся знала, де він живе. Могла б якось інакше з ним порозумітися. Чому не вчинила так? Не хотіла? То нащо ж йому докоряти?!

Наступним етапом нашого спілкування стало запрошення мене Віталієм Міхейовичем до світлиці, в яку з двох великих вікон лилося щедре проміння зимового сонця, й посередині якої стояв стіл, накритий білою святковою скатертиною.

– Ось, – пан Віталій бере зі столу щось вагоме, дбайливо, з повагою загорнуте у просту чисту білосніжну хустину. – Розгортайте! – запрошує мене.

Чорний Псалтир, старий, у твердій лакованій палітурці, зі стрічкою-закладкою! Яке диво, старовинне, святе! З тремтом торкаюся поживклих сторінок, вдивляюся у церковно-слов'янські письмена.

– Цього псалтиря, – каже Віталій Зайвий, – торкалися руки вашого батька сотні разів. З цим псалтирем ваш тато вінчав і ховав сотні людей. Тут на кожній сторінці сліди його пальців. Візьміть собі на згадку!»

Мені хочеться цілувати руки дарувальника такої дорогоцінної родинної реліквії. Яке щастя! Невже це все відбувається зі мною? Як же радісно і сумно водночас!

Та найбільше диво чекало мене наостанок. На столі у просторій світлиці стояв якийсь масивний предмет, накритий білим рушником. Виявилося, що це грубезний магнітофон, «Темп», чи як він там називався? – бобінний, такі з'явилися вперше у 1960-их роках. Господар натиснув клавішу і сказав:

– А тепер слухайте! Це співає ваш батько!

Я вся напружилася від неймовірного хвилювання. І раптово в тиші світлиці пролунала фраза, яку промовив живий чоловічий голос незвичайної густоти і розкішного тембру:

– «Не унивай, на Бога уповай!»

– Це назва псалма! – пояснив Віталій.

А мені здалося, що то татусь підказує мені, як далі жити, і я знову залилася гарячими слізьми. Я слухала татів голос, церковні псалми у його та Галиному виконанні, баритон і сопрано, і плакала від щастя і горя. Як гарно, гармонійно, зворушливо співав цей дует. Слова годі було запам'ятати, я упивалася його дивовижним голосом з багатими модуляціями.

Пізніше я знала, що це один із псалмів, які виконували оптинські старці, зокрема, преподобний Амвросій Оптинський. У мого тата було чудове, наповнене духовне життя. І він був чарівливий.

Віталій Міхейович Зайвий задовольнив сповна мій духовний голод за рідною людиною, як міг, за що йому низький уклін і моя подяка. На таку зустріч я не сподівалася. Та, на жаль, коли я попрохала в нього бобіну, щоб переписати цей божественний спів на

касету, почула відмову:

– Не можу випустити з рук, це пам'ять про них двох!

Як не прохала його, як не благала, як не обіцяла повернути, не дав. Подарував лише те, що намітив віддати. А тут уперся так затято, недовірливо.

А потім ми обідали. Господар покликав мене до задалегідь накритого столу у другій половині будинку. Але спершу читали і співали «Отче наш» перед іконою. Я заколядувала. Він підтримав колядку. Коли почув мій голос, сказав:

– Ось тепер я нарешті повірив, що ви – донька Нестора Марковича!

Дід Віталій частував мене холодцем, який варив сам, і примовляв:

– Їжте, їжте! Ваш тато понад усі страви холодець любив!

Це я вже чула від Таїси Захарівни. І сама холодець люблю. Генетика! Частував салатами, домашнім хлібом. Наливав наливку-вишнівку.

Покритикував мої яскраві нафарбовані нігтики, мовляв, негоже християнці фарбувати нігті і губи. Набожний. Одинокий. Хворобливий. Хоч не такий вже й старий. Сказав на прощання, що лягатиме в лікарню, мовляв, може, й не побачимося вже більше.

Пізніше у двох листах, які залишилися без відповіді, я просила пана Віталія про нову зустріч, хотілося ще раз почути голос мого Нестора Марковича. Але цей самотник більше ні разу не озвався – ні листом, ні телефонним дзвінком.

Відтоді минуло ще десять років. Сподіваюся, що пан Віталій живий. Але я не можу їхати до старшого чоловіка, одинака, без запрошення. А він мене більше не кличе. Та я не втрачаю надії, що Віталій Міхейович все ж таки відгукнеться і дасть мені послухати бобіну з голосом татка, і я зможу переписати її на інші, сучасніші носії.

А тоді, навесні я приїхала в Кархутори-Миколаївку-1.

Наперед замовила табличку зі світлиною, іменем, датами шляху земного й написом: “Татку, я дуже Вас люблю, хоча ми й розминулися навіки. Ваша донька Леся”. Дощечку закріпив на хресті чоловік Таїсії Захарівни, Олексій Олександрович Тарасенко, за що я йому дуже вдячна. Поминала з односельцями тата. Дивно, як багато людей його пам’ятає. Все зберігається, ніщо не втрачено і не проминає безслідно у загадковому

Храм Покрови в Таромському

Космосі українського села Кархутори.

Я відвідала Воскресенську церкву й поставила свічку за упокій татової душі. Побувала і в Таромському, де на запрошення адміністрації виступала у ліцеї, і де мені подарували книгу про селище, написану Зоєю Іванівною Шевцовою, лікарем і письменницею-краєзнавцем. Мені показали старовинну церкву, у якій інколи співав і диригував хором регент Нестор Маркович. Ніхто цього вже не пам'ятає. А кам'яні церковні стіни зберігають усі наші доторки, звуки і кроки.

Зоя Іванівна познайомила мене з цікавим автором, краєзнавцем Володимиром Федорякою, який досліджує історію свого рідного села. Виявилось, що він знав і пам'ятає мого батька. Я прочитала його спогади, і зрозуміла, що число моїх «родичів», кархуторянців збільшилося ще на одного, вельми талановитого письменника, який пізно розпочав писати, але працює жадібно, маючи великий життєвий досвід і жагу до писання. Не скудіє, а збагачується скарбничка Кархуторянських-Миколаївських талантів.

Ще думаю про татову хату в Кархуторах, подвір'я. Усе мені таке рідне, близьке. Промайнула солодка й страшнувата думка: а може б відкупити собі цю хатку? Мені було б у ній так добре. Я б усе татка у віконце виглядала, мого Нестора Марковича, все б чекала на нього.

– Не варто, – сказала подруга. – Так можна поїхати розумом.

Збожеволіти в пошуках утраченого часу. Наздоганяючи час, який ні наздогнати, ні повернути вже неможливо. Зустрінемося, татку, пізніше, неодмінно! У кращих світах...

Я завезла йому перших синіх пролісків. Почистила могилку. Зрідка навідуюся до нього. Часто не можна. Я й так розтривожила його душу. Треба її відпустити. Так треба! Вірю, стрінемося ще, татку любий...

Епілог

Я написала «Поему про батька». Її надруковано в моїй книзі “Стернею долі” (Дніпропетровськ, 2007) та в Антології “Книга про батька” (Київ, 2013). Текст подано в першій частині цієї книги.

Мені розповідала вихователька Дніпродзержинської школи-інтернату, що вони з дітьми читали мої «Поему про батька» і «Поему про матір» і плакали. Не плачте, діточки, любі хлопчики і дівчатка, сироти й напівсироти, юні побратими мої і посестри! Ваше життя не пропало. Уповайте на Бога! Він посилає випробування тим, кого любить. І без його волі волосина не впаде з вашої голови. Та багато залежить і від нас самих.

Згадайте, як геніальний Моцарт говорив: **«Життя прекрасне, якщо навіть по обличчю течуть сльози».**

В Рубанівському на святі Івана Манжури, 2014

Леся Степовичка і священник Василь Пишний

Підготували:
диякон Володимир Дерев'янка,
Павло Тепін, Ігор Чечель,
Григорій Бондаренко,
Володимир Філіпов

Ілюстрації:
Іван Сколоздра,
Іван Горобчук, Володимир Єрмаков,
Тетяна Сокирка, Сергій Іванов,
Юлія Швець, Катерина Косьяненко

Книга - Дарунок

Священик Василь Пишний
Храм Покрови, с.Рубанівське,
Васильківський р-н, Дніпропетровська обл.,
т. +380675238992
www.naviky.dp.ua
а/с 1847, м. Дніпропетровськ, 49027, Україна

Надруковано в типографії “Літограф”

Рівненське
2015